

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
УКРАЇНИ

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт
освітньою програмою Фітнес та рекреація

на тему: **МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ СПОРТИВНИХ ОБ'ЄКТІВ У СФЕРІ
ФІТНЕСУ**

здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
Сенюка Петра Миколайовича
науковий керівник: Юхимук В.П.
канд.наук з фіз. вих. та спорту
Рецензент: Іванишин Ю.І.
канд.наук з фіз. вих. та спорту

Рекомендовано до захисту на
засіданні кафедри (протокол № від
___ 20 __ р.)

Завідувач кафедри: Андрєєва О.В.
д.фіз.вих., професор

(підпис)

Київ – 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СПОРТИВНИМИ ОБ'ЄКТАМИ В УКРАЇНІ	6
1.1 Організаційні основи експлуатації спортивних споруд	6
1.2 Стан забезпечення діяльності сфери фізичної культури і спорту	12
Висновки до першого розділу	16
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	17
2.1 Методи дослідження	17
2.2 Організація дослідження	18
РОЗДІЛ 3 СТАН ВИКОРИСТАННЯ СПОРТИВНИХ СПОРУД	21
3.1 Технічні характеристики спортивних споруд м. Івано- Франківська	21
3.2 Критерії оцінки стану та рівня готовності спортивних об'єктів до надання послуг споживачам	31
3.3 Розрахунок показників ефективності використання спортивних споруд	37
3.4 Оцінка стану роботи фітнес-центрів м.Івано-Франківська	46
3.5 Обговорення результатів дослідження	55
Висновок до третього розділу	61
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГВСМ	– група вищої спортивної майстерності
ГНП	– група початкової підготовки
ГСС	– група спортивного удосконалення
ДЮСШ	– дитячо-юнацька спортивна школа
КМС	– кандидат в майстри спорту
МС	– майстер спорту
СДЮШОР	– спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву
СОГ	– спортивно-оздоровча група
НТГ	– навчально-тренувальна група

ВСТУП

Актуальність дослідження. Спортивна і масова фізична культура в Україні мають ряд проблем, що стоять на шляху їх розвитку. Однією з ключових є проблема неналежної експлуатації та управління спортивними об'єктами, яка перешкоджає створенню відповідних умов для тренувань спортсменів і занять масовим спортом. У законі України «Про фізичну культуру і спорт» (стаття 48, зі змінами від 16.10. 2012) говориться, що матеріально-технічне забезпечення сфери фізичної культури і спорту здійснюється шляхом будівництва та використання спортивних споруд, створення, придбання і використання спортивно-оздоровчого спорядження, обладнання, іншого майна призначеного для занять фізичною культурою і спортом. Але стан матеріально-спортивної бази, а відповідно спосіб життя населення України, створюють загрозу та є суттєвим викликом для української держави на сучасному етапі її розвитку [28].

Спортивні об'єкти мають свою специфіку – вони потребують більших витрат на опалення, освітлення, очищення води, забезпечення установленого нормативами санітарного рівня порівняно з іншими навчальними закладами. Фактично вони майже не фінансуються, а тому і не виконуються. Ситуація ускладнюється тяжким економічним і політичним становищем країни [13].

Це негативно позначається на досягненнях українських спортсменів, а також на загальному рівні здоров'я населення.

Відповідно проблема ефективного використання спортивних споруд потребує особливої системи управління, яка б враховувала всі фактори, що впливають на їх функціонування, і могла б використовувати тенденції розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг на користь таких закладів та їх відвідувачів.

Мета дослідження – визначити показники ефективності використання спортивних споруд сфери фітнес-послуг.

Для розв'язання мети дослідження необхідно вирішити такі **завдання дослідження**.

1. Вивчити стан розробленості проблеми в науково-методичній вітчизняній та зарубіжній літературі.
2. Визначити основні показники ефективності використання спортивних споруд у сфері фітнесу.
3. Вивчити співвідношення попиту та пропозиції на експлуатацію спортивних споруд у сфері фітнесу.

Об'єкт дослідження – управління та експлуатація спортивних споруд.

Предмет дослідження – ефективність використання спортивних споруд у сфері фітнесу м. Івано-Франківська.

Наукова новизна. Розкрито та обґрунтовано основні показники оцінки ефективності управління та експлуатації спортивними спорудами.

Доповнено дані щодо функціонування спортивних споруд у освітніх закладах.

Практична значущість полягає у розробці підходів до ефективного використання спортивних споруд у сфері фітнесу.

Особистий внесок магістра полягає в аналізі літературних джерел, підборі об'єктів дослідження, розрахунку основних показників ефективності використання спортивних споруд, проведенні статистичної обробки отриманих результатів дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи доповідалися та обговорювалися на студентській науково-практичній конференції.

Структура роботи. Робота викладена на 7 сторінках машинописного тексту, включає вступ, три розділа, висновки. Містить 12 таблиць, 1 рисунок. У списку використаних джерел представлено 73 роботи, з них 5 зарубіжних авторів.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СПОРТИВНИМИ ОБ'ЄКТАМИ В УКРАЇНІ

1.1 Організаційні основи експлуатації спортивних споруд

Спортивна споруда – це особливий, багатогранний у своїй діяльності, культурно-оздоровчий спортивний заклад. У нашій країні стадіони, Палаці спорту, Будинку фізкультури, плавальні басейни та манежі, лижні та водні бази та інші споруди служать для проведення навчально-тренувальних занять, спортивно-масової та оздоровчої роботи, змагань, свят та інших видовищних та суспільно-політичних заходів серед найширших верств населення [7].

Планування допомагає з найменшими витратами експлуатувати спортивні споруди і розвивати їх потужності. Існують 2 види планування: перспективне, складене на 5 років і більше, і поточне, на 1 рік. У системі фізичної культури і спорту перспективні плани з розвитку мережі спортивних споруд, а також з проектування великих спортивних комплексів розробляються головним чином в областях і великих містах країни. Поточні плани повинні бути у кожній спортивній споруді.

Залежно від потужності спортивної споруди, її функціональних особливостей і значення в соціально-суспільному житті міста, області або навчального закладу формується план діяльності цієї спортивної споруди. У плані повинні бути чітко представлені обсяги майбутніх робіт, терміни виконання, забезпеченість робочою силою, матеріалами, обладнанням, інвентарем і зазначена відповідальність певних осіб.

Перспективний і особливо поточний плани кожного спортивної споруди, насамперед, повинні бути тісно ув'язані і узгоджені з планом навчально-спортивної роботи свого колективу фізичної культури чи організації, якій належить дана спортивна споруда, а потім з вищестоячими спортивними організаціями.

Поточні плани роботи спортивної споруди складаються на рік з урахуванням спортивного сезону (зимового, літнього). Для місцевостей, де стоїть стійка зима, літній сезон планується з квітня, а зимовий – з жовтня-листопада. Для безсніжних районів країни, де практично зимовий сезон відсутній, грудень-січень є періодом підготовки спортивної споруди до весняних робіт. Крім того, один з розділів поточного плану – фінансовий план – узгоджується у відповідних фінансових органах [43].

Поточний план роботи спортивної споруди включає в себе розділи функціональної діяльності, яка визначається положенням про спортивну споруді. У план входять розділи, пов'язані:

- 1) з організаційно-масовою роботою;
- 2) з навчально-спортивною роботою;
- 3) з проведенням спортивно-масових заходів;
- 4) з вирішенням плану фінансових питань;
- 5) з пропагандою фізичної культури і спорту;
- 6) з благоустроєм, ремонтом і будівництвом;
- 7) з організацією медичного обслуговування та техніки безпеки;
- 8) зі створенням матеріально-технічного забезпечення.

Кожен з даних розділів плану повинен вирішувати певні завдання діяльності спортивної споруди з урахуванням її розвитку, благоустрою, оснащення, правильної експлуатації, нормального завантаження і безбиткової фінансової діяльності.

Розділ «Організаційно-масова робота» включає розробку планів окремих частин споруди, розробку інструкцій і правил поведінки відвідувачів споруди, організацію громадських органів при споруді (рада стадіону, Палацу спорту, клуб уболівальників і ін.) [54].

Розділ «Навчально-спортивна робота» містить питання організації та роботи спортивних секцій з різних видів спорту, груп загальної фізичної підготовки, груп навчання плаванню, катання на ковзанах, лижах і т. п. Планована на певний термін (спортивний сезон, квартал, півріччя) сітка

навчально-тренувальних занять за днями, тижнями, десятиденка або місяцями згідно годинного навантаження груп на окремій споруді називається графіком завантаження окремої спортивної споруди. Тижневий графік завантаження спортивної споруди є найбільш поширеним.

На комплексних спортивних спорудах графіки завантаження окремих спортивних споруд зводяться в загальний єдиний розклад занять з видів спорту. Графіки завантаження і розкладу занять вивішуються на видних місцях, легко доступних відвідувачам.

Розділ плану «Спортивно-масові заходи» включає в себе зведений календарний план всіх спортивних змагань, складається на сезон або поточний місяць і також вивішується на видному місці.

Розділ «Планово-фінансова робота» є одним з найголовніших розділів діяльності спортивної споруди. Основним документом в планованих фінансових операціях вважається кошторис доходів і витрат спортивної споруди, складання якої вимагає глибокого знання всіх ділянок діяльності спортивної споруди. Кошторис доходів і видатків складається на рік з розбивкою на квартали, а для кращого контролю – на місяці. Перша частина кошторису «доходи» включає статті доходів від різних заходів, що проводяться на спортивній споруді. До них відносяться збори від вхідної плати на спортивні змагання, свята та інші видовищні заходи.

Для більшості спортивних споруд основною статтею доходів є здача в оренду наявних спортивних споруд колективам фізичної культури, спортивним клубам, навчальним закладам та іншим організаціям. Ставки орендної плати за користування спортивними спорудами затверджуються відповідними органами.

Крім того, до кошторису доходів входять збори від вхідної плати на спортивні споруди, від платних груп із загальної фізичної підготовки, платних спортивних груп за видами спорту, від здачі на прокат інвентарю та обладнання тощо.

У доходи деяких великих спортивних споруд входить прибуток, отриманий від підлеглих йому виробничих підприємств (значків і сувенірів, спортивного інвентарю та спортивного обладнання), а також майстерень по ремонту спортивного інвентарю та обладнання (точка і клепка ковзанів, установка кріплень на лижах, ремонт веломашин, човнів і т. п.) [56].

Однією з основних статей витрат є витрати, пов'язані з утриманням спортивної споруди, оплата вартості водопостачання, опалення, електроенергії як для освітлення, так і для електросилових установок (електродвигунів, пирососів), виготовлення художнього оформлення, транспортні витрати та ін.

Наступною плановою статтею витрат є заробітна плата штатного адміністративно-управлінського і виробничого персоналу, а також нештатного складу працюючих. Кількісний склад працівників може бути типовим (залежно від виду спортивної споруди і його приналежності до групи). Для спортивних споруд профспілкових організацій та добровільних спортивних товариств профспілок розроблені типові штати. Кількісний склад молодшого обслуговуючого персоналу (робітники, прибиральниці, гардеробниці, електромонтери, слюсарі-сантехніки, мотористи, двірники та ін.) [67].

Штати спортивних споруд встановлюються за нормами для всіх споруд, за винятком адміністративного апарату (директора, головного інженера, старшого касира, завідувача господарством, головного механіка; головного бухгалтера, художника), який встановлюється за нормами для основної споруди. Кількісний перелік працівників спортивної споруди із зазначенням сум місячних і річних окладів називається штатним розкладом. Штатний розклад складається керівництвом спортивної споруди у момент введення споруди в експлуатацію. Він має бути затверджений вищестоящою організацією. Після затвердження встановлений фонд заробітної плати вноситься до кошторису витрат спортивної споруди.

Стаття «Амортизаційні відрахування» має особливе значення для всіх спортивних споруд, що знаходяться на державному бюджеті. Ці спортивні споруди щорічно виплачують амортизаційні відрахування в Державний банк. Сума відрахувань залежить від балансової вартості споруди та термінів її служби. Балансова вартість – це оцінка основних фондів (вартість будівель і споруд, обладнання, механізмів, транспортних засобів і т. п.) і оборотних коштів у грошовому еквіваленті. Як правило, основні фонди в балансі виражаються за первісною вартістю, що складається з витрат на їх зведення (будівництво) або придбання і витрат з доставки та встановлення (експлуатації) [12].

Будівлі, устаткування, машини, механізми служать тривалий термін, однак вони поступово зношуються і балансова вартість їх частково втрачається. Кожна спортивна споруда при нормальній експлуатації (користуванні) і своєчасних поточному та капітальному ремонтах існує тривалий термін. Встановлювана державними органами норма часу (термін експлуатації) називається нормою амортизації.

Заняття фізичною культурою і спортом в нашій країні проводяться під обов'язковим медичним контролем, який здійснюється відповідно до «Положення про медичний контроль над особами, що займаються фізичною культурою і спортом», затвердженим Міністерством охорони здоров'я і узгодженим з Комітетом з фізичної культури і спорту. Кожна спортивна споруда є місцем навчально-тренувального процесу і змагань спортсменів чи любителів спорту. Отже, дія медичного контролю на спортивній споруді обов'язково.

В обов'язки медичного контролю входять:

- 1) спостереження за станом здоров'я осіб, що займаються фізичною культурою і спортом та лікарсько-педагогічні спостереження у процесі навчально-тренувальних занять та змагань;

- 2) санітарно-попереджувальний і поточний нагляд за місцями й умовами проведення навчально-тренувальних занять та змагань, участь у заходах з профілактики травматизму;
- 3) медико-санітарне забезпечення змагань;
- 4) лікарська консультація та санітарно-освітня робота з питань фізичної культури і спорту;
- 5) агітація і пропаганда серед відвідувачів спортивних споруд фізичної культури і спорту.

Організація медичного контролю на спортивних спорудах обов'язкова для кожної організації, у власності якої є спортивні споруди. Форма організації медичного контролю залежить від категорії спортивної споруди, її потужності та адміністративного значення. Тому і здійснення контролю може забезпечуватися різними чисельним складом, (одним медичним працівником, групою на чолі з завідувачем медичним пунктом, головним лікарем) [46].

При великих спортивних спорудах можуть бути організовані лікарські (фельдшерські) медичні пункти при кожній окремо розташованій споруді (головна арена, комплексний майданчик, манеж, басейни, спортивний зал).

Устаткування медичного пункту, придбання медичних приладів, інструментів, медикаментів і перев'язувального матеріалу забезпечує адміністрація спортивної споруди або організація, у віданні якої знаходиться споруда, для чого в кошторисі витрат передбачаються для цього кошти. На віддалених окремих спортивних спорудах комплексної спортивної бази (ігрові майданчики, футбольні місця, місця для легкої атлетики та ін.) За відсутності медичних пунктів встановлюються аптечки (шафки) з мінімально необхідним набором медикаментів і перев'язувального матеріалу (настоянка йоду в ампулах, кровоспинний джгут, 2–3 індивідуальних перев'язувальних пакети, нашатирний спирт в ампулах, марлеві бинти). Поблизу повинні знаходитися носилки.

На медичному пункті спортивної споруди обов'язково повинен бути телефон внутрішнього чи міського зв'язку, а також черговий телефон для

термінового зв'язку з міськими медичними установами швидкої допомоги. Робота медичного пункту спортивної споруди здійснюється на основі детально розробленого плану, що передбачає виконання основних завдань медичного та санітарного контролю на спортивній споруді.

1.2 Стан забезпечення діяльності сфери фізичної культури і спорту

Узагальнення та систематизація статистичних даних, отриманих [] дали змогу виявити системні зрушення, динаміку і тенденції розвитку показників рівня забезпечення фізичної культури та спорту і на цій основі сформувані комплексне розуміння проблем, кризових явищ у довгостроковому періоді, тобто тих, які мають системний, перманентний характер і визначають подальші тенденції розвитку галузі. У процесі системного аналізу виявлено позитивний тренд забезпеченості спортивними спорудами сфери фізичної культури і спорту. Загалом по Україні більш, ніж удвічі зросла кількість споруд зі штучним льодом [11], на 82,2% – кількість кінноспортивних баз [27], на 70,5% – приміщень для спортивно-оздоровчих занять [], відповідно на 50,4 та 21,4% – кількість тенісних кортів та майданчиків з тренажерним обладнанням [18], на 19,1% покращилося забезпечення футбольними полями [27]. Водночас спостерігається негативна тенденція до зменшення загальної кількості плавальних басейнів (-4,5%), стрілецьких тирів (-32,5%), лижних баз на 100 пар лиж і більше (-52,6%) [20, 24].

Державною власністю є 11,8% спортивних споруд різного призначення, 80,2% споруд перебуває в комунальній власності, тобто належать територіальним громадам, і лише 8% припадає на приватний сектор [44]. Зауважимо, що найбільш комерційно привабливими з погляду капітальних вкладень, окупності та прибутковості є спортивні споруди зі штучним льодом (частка приватної власності становить 80,4%), веслувально-спортивні та водноспортивні бази (відповідно 40 і 53,3%) [47], трампліни лижні (38,5%)

[48], велотреки (75%) [49], плавальні басейни (24,1%) [24], кінноспортивні бази (52,8%) [20].

Найвищими показниками характеризуються площинні коефіцієнти забезпеченості населення України футбольними полями (1,33), спортивними залами (0,09), приміщеннями для спортивно-оздоровчих занять (0,07). Найгіршою є ситуація з наявністю майданчиків з тренажерним обладнанням (0,06), майданчиків із синтетичним покриттям та тенісних кортів (0,01), забезпеченістю плавальними басейнами (0,0042) [65].

Установлено, що збільшення кількості спортивних споруд в останні роки пов'язано не зі змінами потреб у нормативному забезпеченні матеріально-технічною базою тих, хто займається фізичною культурою і спортом, а з нормативними змінами в процедурі складання статистичної звітності і відображення в ній відомостей про наявність спортивних споруд, що перебувають на балансі в первинних організаціях і установах, які здійснюють спортивно-оздоровчу діяльність. У процесі дослідження виявлено, що при позитивному зростанні показників фінансування галузі відношення видатків на фізичну культуру і спорт до загальних видатків з державного бюджету впродовж досліджуваного періоду є досить сталим і коливається в межах 0,20–0,44%, а середній показник дорівнює 0,29%. Порівняно з фінансуванням інших галузей соціально-гуманітарної сфери в середньому за досліджувані періоди видатки на фізичну культуру і спорт у 21,3 раза менші, ніж на освіту, у 8,5 раза менші, ніж на охорону здоров'я [15]. Переважне навантаження з фінансування фізичної культури і спорту впродовж останніх років припадало на місцеві бюджети, частка грошових коштів у загальних видатках на утримання галузі становить у середньому 53,9%. Із фондів підприємств, установ та організацій виділялося 18,2% грошових коштів, із позабюджетних джерел надійшло 10,6%. Частка видатків державного бюджету на потреби галузі становила 9,1% грошових коштів від їх загального обсягу, фондів соціального страхування та профспілкових комітетів – відповідно 6 та 2,2% [15].

За даними центрального органу державної виконавчої влади, у сфері фізичної культури та спорту в Україні діє 33 обласних профільних лікувально-фізкультурних диспансери. Наразі налічується 475 лікарів спортивної медицини, із них 45 закінчили вищі навчальні заклади I і II рівнів акредитації, 308 – навчальні заклади III і IV рівнів. Рівень забезпеченості галузі фахівцями цього профілю може характеризуватися як незадовільний, адже один лікар спортивної медицини обслуговує 27 798 спортсменів і осіб, які займаються фізичною культурою [17].

Аналіз регіональної структури розподілу та динаміки утворення нових громадських організацій у сфері фізичної культури та спорту виявив, що загалом по Україні їх кількість збільшилася в 5,5 раза, із них зі статусом всеукраїнських – у 6 разів, міжнародних – у 5,5 раза [21].

Найбільша кількість громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування зосереджена в Донецькій (8,6%), Дніпропетровській, Львівській областях (7,0%), м. Києві (6,5%) та Харківській області (6,1%) [19, 44, 45]. Механізм державного управління господарською діяльністю в галузі фізичної культури і спорту передбачає застосування органами державної влади системи законодавчих нормативно-правових актів, спрямованих на коригування, впорядкування, підвищення ефективності економічної діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, визначає відповідальність учасників господарської діяльності галузі за їх правопорушення.

У результаті досліджень [60] встановлено, що господарська діяльність галузі характеризується від'ємними показниками фінансових результатів, скороченням обсягів наданих послуг спортивно-оздоровчого характеру, порівняно невеликою ємністю використання висококваліфікованої найманої праці. Відповідно спостерігаються тенденції до скорочення робочих місць у галузі, наявності в окремих регіонах середньомісячної заробітної плати, нижчої за встановлений державою прожитковий мінімум, та мінімальної заробітної плати, що є ознаками кризового стану у сфері продукування послуг

фізкультурно-оздоровчого та спортивного характеру. «Кадрова політика у сфері фізичної культури і спорту» – це системна діяльність державних органів влади, спрямована на формування, вдосконалення, впровадження комплексу стандартів, професійних вимог до службовців, педагогічних та інших працівників галузі, критеріїв їх добору, підготовки й перепідготовки, підвищення рівня кваліфікації, раціонального використання кадрового потенціалу і його збереження на основі кількісно-якісних прогнозів та перспектив розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Аналіз динаміки показників кадрового забезпечення галузі «Фізична культура і спорт», за даними щорічної статистичної звітності, виявив, що загалом по Україні кількість штатних працівників без урахування платних інструкторів і тренерів збільшилася на 13,7%. Слід відзначити різноспрямованість та неоднозначність динаміки аналізованих показників кадрового забезпечення для різних категорій працівників. Так, у досліджуваній період зменшилася кількість інструкторів з фізичної культури сільських і селищних рад майже в 20 разів, інструкторів-методистів з фізичної культури (-46,3%) [58], керівників і викладачів фізичного виховання професійно-технічних навчальних закладів (-14,8%) [64] і водночас більш ніж удвічі зросла кількість працівників апаратів спортклубів, підприємств, установ, навчальних закладів (122,5%); на 85,4% – працівників апаратів “Інваспорт”; працівників спортивних шкіл (51,6%); працівників апаратів спорткомітетів, комітетів управлінь у справах молоді і спорту (державних службовців) [68].

Надзвичайно низьким є абсолютний показник забезпеченості галузі фахівцями з фізичної реабілітації, спеціалістами спортивно-реабілітаційної та спортивної роботи з людьми з особливими потребами, лікарями спортивної медицини, їх частка в загальній кількості працівників становить лише 0,7%. Слід також зазначити, що інструкторами з фізичної культури і спорту при сільських і селищних радах працює лише 1% фахівців. Загальні тенденції кадрового забезпечення галузі характеризуються покращенням узагальнюючого показника, але ці зміни зумовлені не приростами кадрового

корпусу галузі і оптимальною структурною кадровою збалансованістю на фоні сталої кількості населення України і тих, хто охоплений усіма видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, а значним погіршенням демографічної ситуації в країні на фоні незначного збільшення чисельності штатних працівників галузі, і, як засвідчили попередні узагальнені дані, таке збільшення спостерігається переважно за рахунок керівної та обслуговуючої ланок.

Висновки до першого розділу

Здійснено системний аналіз державного управління матеріально-технічним забезпеченням фізичної культури і спорту, фінансування, медичного забезпечення галузі, механізмів державного управління господарською діяльністю в галузі, висвітлено сутність кадрових процесів у сфері фізичної культури і спорту.

Механізм державного управління розвитком матеріально-технічного, медичного, фінансового, кадрового забезпечення галузі фізичної культури і спорту полягає в комплексному застосуванні правових, організаційних, адміністративних, економічних методів із визначенням цільових та програмних аспектів на етапах стратегічного, тактичного, оперативного управління з метою його поліпшення. Зокрема, правовий механізм шляхом прийняття Закону України “Про фізичну культуру і спорт” врегульовує управлінські відносини між органами державної влади в частині розвитку всіх видів забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

В Україні ще не сформовано необхідну сучасну спортивну інфраструктуру за місцем навчання, проживання, роботи та відпочинку. Будівництво, відродження та реконструкція спортивно-оздоровчих об'єктів – одна із найважливіших суспільних задач, яка може суттєво підняти рівень фізичної культури і спорту.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Методи дослідження

Педагогічні методи дослідження: вивчення та аналіз спеціальної науково-методичної літератури; педагогічні спостереження; анкетування; педагогічний експеримент.

Вивчення та аналіз спеціальної науково-методичної літератури. У даній частині дослідження були обговорені проблеми матеріально-технічного забезпечення галузі фізичної культури і спорту; ефективності функціонування спортивних споруд різного типу. Проаналізовано основні підходи до вирішення проблеми.

З метою визначення результативності та ефективності механізму державного управління ресурсним, фінансовим, медичним забезпеченням, господарською діяльністю галузі було опрацьовано річні звіти центрального та обласного органів державної виконавчої влади у сфері фізичної культури та спорту, закони України про державний бюджет, рішення обласних рад про обласні бюджети, статистичні збірники основних показників соціально-економічного розвитку, показники фінансової та статистичної звітності за КВЕДом 92.6 “Діяльність у сфері спорту” за 2020 рік, форми звітності 1–ФК та 2–ФК.

У цілому було вивчено 74 літературні джерела, з них 5 публікацій зарубіжних авторів.

Педагогічні спостереження. Педагогічні спостереження здійснювалися з метою інтерпретації отриманих результатів та управління процесом використання спортивних споруд .

Педагогічний експеримент. Даний метод дослідження використовувався для вивчення показників ефективності використання спортивних споруд у сфері фітнесу.

Статистичну обробку проводили загальноприйнятими методами варіаційної статистики, з визначенням середнього арифметичного (\bar{x}), похибки середнього арифметичного $m_{\bar{x}}$, максимального і мінімального значення – \max і \min , середньоквадратичного відхилення (s_x). Показники достовірності відмінностей визначали за таблицями з використанням t-критерію Стьюдента. При цьому достовірним вважали відмінності при значеннях $P < 0,05$.

Розрахунок показників здійснювався у середовищі Microsoft Excel.

2.2 Організація дослідження

Дослідження проводилося в три етапи. На першому етапі вивчалася науково-методична література, формулювалися завдання дослідження, підбиралися необхідні методи дослідження.

На другому етапі визначалися основні показники ефективності використання спортивних споруд у сфері фітнесу.

Ефективність використання спортивних споруд знаходиться як відношення фактичної річної їх завантаженості в людино-годинах до річної потужності споруд (представляє собою нормативну величину пропускну здатності спортивної споруди протягом року в людино-годинах) [35]. Обчислюється за формулою (2.1) і виражається у відсотках:

$$ЕВСС = \frac{\Phi З_p}{ПСС_p} \cdot 100\% \quad (2.1)$$

де $\Phi З_p$ – фактична річна завантаженість споруд університету;

$ПСС_p$ – річна потужність спортивних споруд університету

Фактична завантаженість спортивних споруд ($\Phi З_p$) береться зі зведеної річної форми державного статистичного спостереження № 1-ФК «Відомості про фізичну культуру і спорт», підсумкові дані якої використовуються для обчислення фактичної завантаженості за формулою (2.2):

$$\Phi Z_p = P \cdot \Gamma \cdot D \cdot T \quad (2.2)$$

де P – кількість осіб, які регулярно займаються в освіті, чол. (за формою ФК №1);

Γ – середня тривалість одного заняття, год;

D – кількість занять на тиждень у розрахунку на одну людину, днів на тиждень;

T – кількість тижнів у році, протягом яких населення має можливість займатися ФКіС.

Особами, які регулярно займаються, визнається людина, що має спортивно-оздоровче навантаження не менше 6 годин на тиждень ($\Gamma = 2$ години спортивно-оздоровчого навантаження $T = 3$ рази на тиждень).

Кількість тижнів спортивно-оздоровчої активності (параметр T у формулі (2.2)) здійснюється за формулою (2.3):

$$T = \frac{a - (б + в + г)}{д}$$

де a – загальна кількість днів у році ($a = 365$);

$б$ – нормативна відпустка тренерсько-викладацького складу, днів (відповідає кількості днів відпочинку спортсменів, ($б = 40$);

$в$ – кількість актованих днів протягом року ($в = 20$)*;

$г$ – кількість святкових днів у році ($г = 12$);

$д$ – кількість днів у тижні ($д = 7$).

Тривалість періоду експлуатації спортивних споруд протягом року пов'язана з тим, в якій кліматичній зоні знаходиться ця споруда. Кількість актованих днів протягом року становить 20 днів.

Річна потужність спортивних споруд (ПСС_р). На потужність спортивних споруд впливає їх тип і пора року, коли вона експлуатується. Тому розрахунок

потужності проводився з розбивкою за типами споруд і для періодів часу року (літо, зима) окремо, за формулою (2.4):

$$ПС = ОПЗ \cdot РГt \cdot РДt \cdot КС \quad (2.4)$$

де ОПЗ – одноразова (нормативна) пропускна здатність спортивних споруд, розраховується за планово-розрахунковими показниками кількості осіб, які займаються, затвердженими наказом;

РГt – кількість робочих годин спортивної споруди на добу для відповідного періоду часу в році; з метою даної методики розраховується за планово-розрахунковими показниками кількості осіб, які займаються і режимів експлуатації спортивно-оздоровчих і спортивних споруд;

РДt – кількість робочих днів для відповідного періоду часу, розраховується відніманням з календарного фонду кількості днів – святкових і вихідних, санітарних та актованих днів, а також днів ремонту;

КС – кількість відповідного типу споруд у закладі.

На третьому етапі проводився основний педагогічний експеримент з оцінювання показників ефективності експлуатації спортивних споруд фітнес-клубу «Альянс» м.Івано-Франківська.

Проводилося опитування споживачів фітнес-послуг віком від 18 років і старше з питань відношення до спорту і бачення проблем забезпечення занять фізичною культурою на базі спортивних споруд міста. Обсяг вибіркової сукупності – 42 чол.

РОЗДІЛ 3

СТАН ВИКОРИСТАННЯ СПОРТИВНИХ СПОРУД

3.1 Технічні характеристики спортивних споруд м. Івано-Франківська

На початковому етапі аналізу важливо правильно згрупувати приміщення спортивних споруд. У складі приміщень для спортивно-оздоровчих занять може передбачатися медико-відновлювальний центр, що дозволяє використовувати його населенням на основі платних послуг [1, 29].

Отже, якщо в складі комплексу або споруди передбачений медичний кабінет для надання першої медичної допомоги спортсменам і особам, які займаються, то це допоміжні приміщення, якщо – медичний центр, то додаткові зони, які надають супутні платні послуги населенню.

Важливою також є матеріальна база та технічна характеристика спортивних споруд (табл. 3.1).

У 2001–2003 роках реконструйовано стадіон "Наука" з побутовими та навчальними приміщеннями, обладнано тренажерний зал, два спортивних зали, побудовано на міському озері приміщення та причал для спортивних човнів, станом на 1 січня 2009 року спортивний комплекс займає 3163 м².

До послуг спортсменів спортивно-оздоровчий комплекс "Смерічка" (с. Микуличин) (загальною площею 3,5 га, на 300 місць) та лижна база (с. Ворохта) (загальною площею 0,35 га, на 50 місць) розміщені у мальовничому місці Карпат. Тут здійснюються спортивні збори, навчальні заняття. У літній період комплекс приймає на відпочинок і оздоровлення дітей і підлітків.

Таблиця 3.1

Відкриті спортивні споруди Івано-Франківська

Назва	Адреса	Кількість місць	Використання
<u>«Рух»</u>	<u>вул. Чорновола, 128</u>	14 500 (6 500)	Відкритий 4 липня 1909. Домашній стадіон ФК <u>«Прикарпаття»</u> , а до 1939 клубу <u>«Ревера»</u> , в 1940-2007 – команда <u>«Спартак»</u> , 2007-2012 – ПФК <u>«Прикарпаття»</u> .
<u>«Гірка»</u>	<u>вул. О. Дучимінської, 12</u>	2 400 (342)	Домашній стадіон ФК <u>«Тепловик»</u> , а до 1939 клубу <u>«Стшелец Гурка»</u> , 1940-1987 – команда <u>«Локомотив»</u>
<u>«Наука ім. Р. Микитюка»</u>	<u>вул. Гетьмана Мазепи, 144</u>	7 820 (250)	Стадіон <u>Прикарпатського національного університету ім.В.Стефаника</u> . 1940-1951 – команда <u>«Динамо»</u> , 1960-1991 – команда <u>«Електрон»</u> , 1989-1996 – команда <u>«Прикарпаття»</u>
<u>Стадіон Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу</u>	<u>вул. Карпатська, 15</u>	2000	У роках 2004-2007 – ФК <u>«Факел»</u> . ^[2]
<u>«Юність»</u>	<u>вул. Шухевичів, 21</u>		Навчально-тренувальні заняття учнів Івано-Франківської обласної дитячо-юнацької школи.

Продовження табл. 3.1

<u>«Карпатпресмаш»</u>	<u>вул. Юності</u>	100	
<u>«Пожежник»</u> (стадіон імені Героїв-пожежних) ^[8]	<u>вул. Вовчинецька, 223а</u>		Проводять змагання та святкові заходи МНС. Також проходить міжнародний турнір «Кубок Івано-Франківська» з регбі.
<u>«Хет-Трик»</u>	<u>вул. Чорновола, 130</u>		Відкритий наприкінці вересня 2018 р. - перший стадіон з футбольним полем із штучним покриттям для дитячо-юнацького та аматорського футболу.
<u>«Металіст»</u>	<u>вул. Отця Блавацького, 2</u>		Команда Івано-Франківського арматурного заводу «Металіст» грала на ньому в 1981-1999.
Стадіон «Хортиця» с. Крихівці	<u>вул. Виноградна, 22</u>		
Стадіон с. Вовчинці	<u>вул. Лугова, 35</u>		

В матеріально-технічне забезпечення стадіонів з футбольним полем входять ігрові майданчики, бігові доріжки і з побутовими та навчальними приміщеннями, площа яких 2605,02 м², тренажерні зали (10), приміщення та причал для спортивних човнів на міському озері, масажний кабінет (5), зал лікувальної фізичної культури (3), 2 спортивних зали, басейни (2).

Дамо характеристику критих споруд комплексу «Наука». Спортивні зали №1 – (365,6 м²), №2 – (436,8 м²), тренажерний зал (65,1 м²), стадіон «Наука» площею 3 га з футбольним полем, біговими доріжками, навчальними аудиторіями, методичним кабінетом, відновлювально-реабілітаційним блоком, гімнастичні та ігрові зали спортивного комплексу «Олімп» (3571 м²) (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Характеристика критих спортивних споруд

Спортивні споруди	Площа / висота	Умови
Спортивний зал №1 (волейбольний, баскетбольний)	365,6 м ² , висота 6 м,	є 2 роздягальні з душовими кабінами і 2 санвузлами, освітленість залу до 600 люкс, без місць для глядачів
Спортивний зал №2 (зал для одноборств)	436,8 м ² , висота 6 м,	є 2 роздягальні, 1 душова кабіна 2 шт. і санвузол, килим для самбо, татамі для дзюдо, 2 тренерські, 1 для інвентарю, освітленість залу до 1000 люкс, без місць для глядачів
Тренувально-навчальний тренажерний зал	65,1 м ² , висота 2,9 м	є роздягальня, освітленість до 500 люкс.
Тренувальний спортивний зал для занять настільним тенісом	100 м ² , висота 5,4 м	всього 4 столи, є 2 роздягальні, без спеціального покриття, освітленість до 500 люкс.

Продовження табл. 3.2

Тренувально-спортивний зал для занять гімнастикою («Олімп»)	144 м ² висота	є 2 роздягальні, 1 душова кабіна 2 шт. і санвузол, спеціальне покриття, 2 тренерські, 1 для інвентарю, освітленість залу до 1000 люкс, місця для глядачів
Тренувально-спортивний зал для занять футзалом («Олімп»)	244 м ²	є 2 роздягальні, 1 душова кабіна 2 шт. і санвузол, спеціальне покриття, 2 тренерські, 1 для інвентарю, освітленість залу до 1000 люкс, місця для глядачів

Крім того, є частина спортивних споруд, які знаходяться у спільному використанні: волейбольний зал (648 м²), гандбольний зал (756 м²), зал боксу (520 м²), тенісні корти (1800 м²), манеж (960 м²), басейн (540 м²).

Важливою технічною характеристикою є також пропускна спроможність спортивних споруд, яка залежить як від розмірів спортивних споруд, так і від кількості днів експлуатації та рівня спортивної кваліфікації осіб, які займаються.

Вихідною інформацією для розрахунку пропускної здатності служать [2, 6, 8, 10]:

- геометричні розміри спортивного об'єкта (площа) та інші параметри;
- план комплектування (включаючи інформацію про чисельність груп);
- навчальний план з видів спорту;
- чисельність населення, що займається в платних групах;
- дані про надання соціальних послуг населенню.

Якщо на спортивному об'єкті реалізуються кілька видів спорту, то єдинотимчасова (нормативна) пропускна здатність розраховується як середнє арифметичне за такою формулою 3.1:

$$\text{ОПЗ} = (a + b + c)/n \quad (3.1)$$

де a, b, c – норматив за видами спорту;

n – кількість видів спорту.

Нормативи за видами спорту і режими експлуатації спортивних споруд подано в табл. 3.3.

Оскільки спортсмени I розряду, кандидати в майстри спорту, майстри спорту та майстри спорту міжнародного класу проводять, як правило, 2 або 3 разові тренування в день різної тривалості, а спортсмени II і III розрядів – 2 разових заняття, для зазначених класифікаційних груп розрахункова тривалість одного заняття прийнята усередненою [40, 41].

За видами спорту, до числа яких відносяться туризм, альпінізм, шахи та шашки, планово-розрахункові показники за кількістю осіб, які займаються, не нормуються, а встановлюються залежно від розміру приміщень основного, допоміжного та технічного призначення, а також від наявності спортивного обладнання та інвентарю.

Планово-розрахункові показники з визначення кількості осіб, які займаються на спортивних спорудах, для груп загальнофізичної підготовки, груп здоров'я та інших форм оздоровчо-масових занять з населенням повинні встановлюватися відповідно до показників розділу "А. Фізкультурно-оздоровчі споруди" [52].

З урахуванням прийнятих температур для різних видів спорту із загального періоду можливої експлуатації спортивних споруд були виключені дні з похмурої, дуже спекотної (понад $+25^{\circ}\text{C}$) і дуже холодної (нижче -25°C) погодою. Загальна кількість непридатних для експлуатації днів [62]:

Таблиця 3.2

Нормативні показники кількості спортсменів за видами спорту і режими експлуатації спортивних споруд

№	Найменування спорт.споруд і видів спорту	Класифікаційні групи спортсменів										К-сть годин експлуат. спорт.споруд на день
		початківці		III, II і I юн. розряди		III і II розряди		I розряд і КМС		МС України і МСМК		
		к-ть осіб чол.	тривалість 1 заняття год.	к-ть осіб чол.	тривалість 1 заняття год.	к-ть осіб чол.	тривалість 1 заняття год.	к-ть осіб чол.	тривалість 1 заняття год.	к-ть осіб чол.	тривалість 1 заняття год.	
Відкриті спортивні споруди												
Спортивна площадка для (в розрахунку на 1 площі)												6
	бадмінтону	6	1,5	6	2							
	волейболу	20	1,5	16	2	14	2,5					
	тенісу	6	1,5	6	2	4	2	2	2,5	2	3	
Поля для ігор у												4/8*
	футбол	28	1,5	25	2	20	2	18	2,5	16	2,5	
Спортивні ядра для занять легкою атлетикою												7
	Окрема бігова доріжка (на 1 доріжку довжиною 100 м)	3	1,5	3	2	3	2,5	2	2,5	2	3	
	Колові бігові доріжки (на 1 доріжку довжиною 400 м)	6	1,5	6	2	5	2	4	2,5	3	3	

Продовження табл. 3.2

Місце для стрибків (в розрахунку на 1 сектор)	5	1,5	5	2	4	2,5	4	2,5	3	3	
Місце для штовхання ядра, метання молота, диску, списа (в розрахунку на 1 сектор)	6	1,5	5	2	4	2,5	4	2,5	3	3	
Спортивні споруди для греблі (на одну доріжку розмірами 13,5×2000 м, 9×2000 м)											8
академічної лодки	4	2	4	2	3	3	3	3	2	3,5	
на байдарках і каное лодки	4	2	4	2	3	2	3	2	2	2,5	
Лижні траси											7/10
2 км	30	1,5	25	1,5	25	2	15	2	10	2	
3 км	40	1,5	30	1,5	25	2	20	2	15	2	
5 км			40	1,5	40	2	35	2	15	3	
10 км							50	2,5	20	3	
Гірськолижні траси											7
швидкісний спуск	15	1,5	12	2	10	2	8	2	7	2,5	

Продовження табл. 3.2

Криті спортивні споруди											
Спортивні зали для занять (в розрахунку на на 1 людину м² площі)/на 1 площадку осіб											10
бадмінтоном	17/8	-/1,5	22/6	-/2	34/4	-/2,5	34/4	-/2,5	45/3	-/3	15×9 м ²
баскетболом	30/18	-/1,5	34/16	-/2	36/15	-/2,5	45/12	-/2,5	45/12	-/3	30×18 м ²
боротьбою	22/16	-/2	30/12	-/2	45/8	-/2	60/6	-/3	90/4	-/3	24×15 м ²
дзюдо	12/20	-/1,5	16/16	-/2	22/12	-/2	32/8	-/2,5	42/6	-/2,5	16×16 м ²
волейболом	18/20	-/1,5	20/18	-/2	22/16	-/2,5	22/16	-/2,5	22/6	-/3	24×15 м ²
гандбол	45/22	-/1,5	50/20	-/2	56/18	-/2	56/18	-/2	56/18	-/2	42×24 м ²
теніс	108/6	-/1,5	108/6	-/2	162/4	-/2	216/3	-/2,5	216/3	-/3	36×18 м ²
теніс настільний	9/4	-/1,5	18/2	-/2	18/2	-/2,5	36/2	-/2,5	36/2	-/3	36×18 м ²
гімнастика спортивна (м ² на 1 особу)	11	1,5	14	2	17	2	26	2,5	32	2,5	42×24 м ²
зал ЗФП (м ² на 1 особу)	10		12		15		17		20		
Криті басейни											12
25 м	8	45 хв	7	1	6	1,5	5	2,5	3	3	

- а) літній період – для всіх зон – 20 днів;
- б) зимовий період – II зона – 15 днів.

Максимальна тривалість періоду експлуатації площинних спортивних споруд в літній та осінньо-весняний періоди встановлена для спортивних споруд зі штучним покриттям.

Тривалість періоду експлуатації футбольних полів з трав'яним газоном відповідає вимогам інструкції з улаштування та експлуатації спортивних газонів.

У зимовий період запланована тривалість експлуатації гірськолижних трас і лижних трамплінів з природним покриттям на 10% менше, ніж лижних трас.

При встановленні розрахункової тривалості експлуатації критих спортивних споруд із загальнорічного часу (365 днів) виключаються дні, необхідні для проведення капітального та поточного ремонту спортивних будівель і споруд, а також святкові та санітарні дні.

Загальна кількість розрахункових неробочих днів по окремих спортивних спорудах:

- а) спортивні зали – 45 днів, у тому числі поточний і капітальний ремонт – 30 днів;
- б) криті та відкриті басейни – 85 днів, у тому числі поточний і капітальний ремонт – 60 днів.

За цими показниками було розраховано фактичну річну завантаженість та річну потужність спортивних споруд (табл. 3.4).

Як бачимо з табл. 3.4, має місце перенавантаження більшості спортивних споруд. І це тільки ми брали до уваги розрахунок для студентів навчальних закладів денної форми навчання, які є власниками стадіонів, та роботу спортивних секцій і тренування спортсменів високого класу. Розрахунок проводили на основі контингенту, поданого у статистичних звітах університетів.

Таблиця 3.4

Фактична річна завантаженість та річна потужність спортивних споруд

Спортивні споруди	Фактична річна завантаженість (люд.·год)	Річна потужність	Коефіцієнт фактичної завантаженості, %
Спортивний зал №1 (волейбольний, баскетбольний)	69224,00	53550	129,3
Спортивний зал №2 (зал для одноборств)	33648,67	21420	157,1
Тренувально-навчальний тренажерний зал	28002,67	21420	130,7
Тренувальний спортивний зал для занять настільним тенісом	19846,67	10710	185,3
Тренувально-спортивний зал для занять гімнастикою («Олімп»)	32166,67	35700	90,1
Тренувально-спортивний зал для занять футзалом («Олімп»)	31628,67	35700	88,6
Футбольне поле (стадіон «Наука»)	62270,67	44625	139,5
Бігові доріжки (стадіон «Наука»)	51386,67	35700	143,9
Місце для штовхання ядра, метання молота, диску, списа (стадіон «Наука»)	8437,87	8925	94,5
Лижна база (Ворохта)	8990,00	8925	100,7

3.2 Критерії оцінки стану та рівня готовності спортивних об'єктів до надання послуг споживачам

Критерії оцінки стану спортивних об'єктів призначені для оцінки стану та рівня готовності (включаючи технічний стан) спортивних об'єктів (споруд) до надання послуг споживачам відповідно за профілем споруди [23, 61].

Виділяються наступні критерії оцінки стану спортивних об'єктів (споруд):

Інформаційне забезпечення.

1. Наявність в публічному доступі відомостей про послуги, що надаються на території спортивного об'єкта.

2. Наявність оформлених стендів на території спортивного об'єкта з такими документами:

- правила внутрішнього трудового розпорядку;
- навчальні плани, розклад занять;
- правила поведінки.

Відповідно до вимог Закону «Про захист прав споживачів»:

– необхідно довести до відома громадян найменування та місцезнаходження спортивного об'єкта (дана інформація має бути надана будь-яким способом, передбаченим законодавством України);

– одержувач послуги має право вимагати надання необхідної та вірогідної інформації про послуги, що забезпечує їх компетентний вибір, а також про обмеження, пов'язані з отриманням тих чи інших послуг.

До складу доступних споживачам послуг інформації в обов'язковому порядку повинні бути включені такі відомості:

– перелік основних послуг, що надаються на території спортивного об'єкта (споруди);

– характеристика послуг;

– взаємозв'язок між якістю послуги, умовами її надання та вартістю (для повністю або частково оплачуваної послуги);

– правила і умови безпечного надання послуг на території спортивного об'єкта (споруди), правила поведінки на спортивному об'єкті з метою виключення і зниження ризику травматизму при наданні послуги;

– умови надання послуг;

– перелік необхідних документів для отримання обраного виду послуг;

- медичні протипоказання для відповідних видів послуг;
- інформація про кваліфікації обслуговуючого персоналу;
- відомості про можливість юридичних осіб укласти договори на надання спортивно-оздоровчих послуг в інтересах своїх співробітників.

Крім того, на спортивному об'єкті повинні бути доступні для ознайомлення споживачам послуг наступні основні керівництва і правила:

- методики і програми проведення фізкультурних і спортивних занять додаткової освіти;
- правила поведінки споживачів послуг на спортивних об'єктах (спорудах);
- санітарні правила і норми.

Юридичне забезпечення.

1. Наявність ліцензії на право ведення спортивно-освітньої діяльності.
2. Наявність позитивних висновків контрольних органів, які контролюють діяльність спортивно-оздоровчих та спортивно-освітніх установ.
3. Наявність технічної документації (паспорт спортивної споруди, технічні паспорти на спортивне обладнання, паспорт готовності спортивної споруди).

Перелік нормативних документів, відповідно до яких повинні проектуватися і експлуатуватися спортивні об'єкти (споруди).

До числа основних документів, що регламентують функціонування спортивних споруд з надання профільних послуг, відносяться:

НАПБ 05.012-91 Технологічна інструкція "Порядок улаштування, монтаж засобів системи оповіщення про пожежу".

НАПБ А.01.001-95 Правила пожежної безпеки в Україні.

НАПБ Б.06.004-97 Перелік однотипних за призначенням об'єктів, які підлягають обладнанню автоматичними установками пожежогасіння та пожежної сигналізації.

НАПБ В.01.037-88/910 Правила пожарной безопасности для спортивных сооружений (ППБО-148-87).

СНиП 2.08.02-89 Проектирование спортивных залов, помещений для физкультурно-оздоровительных занятий и крытых катков с искусственным льдом. М., 1991.

СНиП 2.08.02-89 Проектирование бассейнов М., 1991.

Оцінка відповідності спортивного об'єкта (споруди) вимогам перелічених вище нормативних документів підтверджується наявністю ліцензії на надання послуг у сфері додаткової освіти спортивної спрямованості [30].

Керівництва, правила, інструкції, методики повинні регламентувати процес надання послуг, визначати методи (способи) їх надання та контролю, а також передбачати заходи вдосконалення роботи спортивного об'єкта (споруди).

На всіх спортивних об'єктах (спорудах) повинні бути в наявності наступні правила та інструкції:

- порядок надання спортивно-оздоровчих послуг;
- інструкції з персоналу (посадові інструкції);
- інструкції з охорони праці за видами спорту (за категоріями персоналу і для одержувачів послуг);
- розклад занять, затверджений керівником установи;
- правила відвідувань спеціалізованих приміщень (спортивні зали, басейни, сауни та ін.);
- інструкції з правил техніки безпеки;
- інструкції з експлуатації устаткування (паспорти техніки);
- інструкції протипожежного захисту та охорони праці.

На кожному спортивному об'єкті (споруді) повинні бути експлуатаційні документи на наявні спортивні споруди, обладнання та прилади.

До складу основних експлуатаційних документів включаються:

- паспорт спортивної споруди;

- технічні паспорти на спортивне обладнання, прилади, апарати, пристрої, якими обладнують місця проведення змагань і тренувальних занять;
- акт готовності спортивної споруди (бази) до проведення навчально-тренувального заходу (змагання);
- експлуатаційна документація на спортивне обладнання, спорядження та інвентар;
- інші документи.

Технічний огляд має проводитися у встановлені для кожного виду обладнання терміни зі складанням відповідних документів (акти, формуляри). Перевіряється обладнання організаціями, що мають ліцензію на даний вид діяльності.

Доступність об'єкту для широких груп населення [32].

1. Близькість житлового масиву.
2. Зручність графіка роботи об'єкта.
3. Наявність коштів комунально-побутового обслуговування і телефонного зв'язку.

Спортивні об'єкти (споруди), на території яких здійснюється надання спортивно-оздоровчих послуг, повинні забезпечувати:

- надання послуг з урахуванням потреби населення в тих чи інших видах послуг за доступними для більшої частини населення цінами;
- застосування механізму пільгового відвідування спортивних споруд окремими категоріями громадян (діти, учні, студенти, інваліди, пенсіонери, ветерани та інші категорії).

Готовність до надання послуг інвалідам [14].

1. Наявність спеціальних засобів для надання послуг інвалідам (ліфти, підіймачі).
2. Наявність туалетів, обладнаних для осіб з обмеженими можливостями.
3. Наявність пандусів для пересування інвалідних колясок.

Основне завдання спортивних об'єктів (споруд), обладнаних спеціальними пристосуваннями для інвалідів, – це підвищення рухової активності інвалідів, що є неодмінною і визначальною умовою їх всесторонньої реабілітації та соціальної адаптації.

При проведенні діагностики стану спортивного об'єкта (споруди) необхідно оцінити рівень готовності об'єкта для надання послуг інвалідам, вказати, які умови створені для надання послуг особам з обмеженими можливостями.

Забезпечення безпеки [57].

1. Наявність технічних засобів безпеки.
2. Наявність медичного пункту.

При здійсненні оцінки рівня готовності спортивного об'єкта (споруд) до надання послуг споживачам необхідно оцінювати наявність на об'єкті таких технічних засобів безпеки: систем відеоспостереження, стаціонарних металошукачів («арочного» типу), турнікетів в комплекті з огороженнями, шлагбаумів з дистанційним керуванням, кнопок тривожної сигналізації.

Екологічна безпека

Функціонування спортивних об'єктів (споруд) не повинно погіршувати характеристики навколишнього природного середовища (засміченість території, запиленість повітря тощо).

На території спортивного об'єкта (споруди) має бути необхідна кількість контейнерів для сміття, а також персонал, який буде стежити за чистотою всередині спортивного об'єкта (споруди) і на його території. Система санітарної очистки та прибирання території повинна відповідати вимогам СанПиН 42-128-4690.

При проведенні діагностики стану спортивного об'єкту необхідно перевіряти наявність медичних пунктів і кваліфікованого медичного персоналу.

При наявності на спортивному об'єкті медичного пункту необхідно перевірити його відповідність наступним вимогам:

- доступність для споживачів послуг;
- достатність ширини дверей для носіїв лок або інвалідних крісел;
- наявність доброї вентиляції, достатнього освітлення, обігріву, електричних розеток, гарячої та холодної води, питної води;
- стіни і підлогу (не слизька) повинні бути зроблені з гладкого, легко миючого матеріалу;
- наявність скляної шафи для медикаментів і місця для зберігання носилок, ковдр, подушок і матеріалів для надання першої допомоги;
- наявність телефону (зовнішнього та внутрішнього).

Стан матеріальної бази [55].

1. Технічний стан будівель і споруд, включаючи інженерні мережі, конструкції і конструктивні елементи будівель і споруд.

2. Рівень оснащення об'єкта спеціальним і табельним обладнанням та інвентарем, апаратурою і приладами.

Склад необхідного на об'єкті спортивного обладнання та інвентарю визначається Наказом Державного комітету спорту від 26.05.2003 №345 «Про затвердження «Табеля оснащення спортивних споруд масового користування спортивним обладнанням та інвентарем».

Відповідно до цих критеріїв було оцінено готовність спортивних споруд м. Івано-Франківська (табл. 3.5).

Таким чином, можна констатувати, що частина спортивних споруд не відповідає встановленим вимогам, а тому не може надавати навчально-тренувальні та навчально-освітні послуги. Найбільше хвилює той факт, що більшість спортивних споруд не мають технічної документації, а саме паспорта спортивної споруди, паспорта готовності спортивної споруди.

3.3 Розрахунок показників ефективності використання спортивних споруд

Спортивні споруди всіх навчальних закладів мають єдину систему занять та експлуатації. Загалом основний контингент тих, хто займається – новачки.

Таблиця 3.5

**Оцінка стану і рівня готовності спортивних об'єктів до надання
навчально-тренувальних та спортивно-оздоровчих послуг**

№	Найменування показника	Нормативне значення	Фактичне значення
I. Інформаційне забезпечення			
	Наявність в публічному доступі відомостей про послуги, які надаються на території спортивного об'єкта	наявність	частково
	Наявність оформлених стендів на території спортивного об'єкту з наступними документами: правила внутрішнього трудового розпорядку навчальні плани, розклад занять правила поведінки	наявність	Наявність Частково Наявність Частково
II. Юридичне забезпечення			
	Наявність ліцензії на право ведення спортивно-освітньої діяльності	наявність	наявність
	Наявність позитивних висновків контрольних органів	наявність	відсутні
III. Доступність об'єкту для широких груп населення			
	Зручність графіка роботи об'єкта (з 7-00 до 23-00)	наявність	наявність
	Наявність засобів комунально-побутового обслуговування і телефонного зв'язку	наявність	частково
IV. Готовність до надання послуг інвалідам			
	Наявність спеціальних засобів для надання послуг інвалідам (ліфти, підйомники)	наявність	відсутність
	Наявність туалетів, обладнаних для осіб з обмеженими можливостями	наявність	відсутність
	Наявність пандусів для пересування інвалідів колясок	наявність	відсутність
V. Методичне забезпечення			
	Наявність програм і методик по послугах, які надаються	наявність	частково
VI. Кадрове забезпечення			
	Загальний рівень укомплектованості кадрами за штатним розкладом	Не менше 95%	100 %

Продовження табл.3.5

	Рівень сумісництва кадрів	Не більше 15%	18,75%
	Рівень кваліфікації (частка тренерів-викладачів з вищою спеціальною освітою від загальної чисельності тренерсько-викладацького складу)	Не менше 90%	100%
	Частка інструкторів і інструкторів-методистів, які мають спеціальну освіту і стаж роботи не менше 5 років, від загального числа інструкторів	Не менше 50%	91,25%
VII. Забезпечення безпеки			
	Наявність технічних засобів безпеки	наявність	частково
	Наявність технічної документації (паспорт спортивної споруди, технічні паспорта на спортивне обладнання, паспорт готовності спортивної споруди)	наявність	відсутність

Графік роботи спортивних споруд, які належать закладам, визначається і складається з навчальних занять з 8 год. 30 хв до 16 год. 40 хв та роботи спортивних секцій – з 17 год 00 хв до 21 год.00 хв. У таких спортивних спорудах найбільша кількість занять припадає на міжсезоння (75–83%), середня – на зиму (57–67%), найменша – на пізню весну та літо. Заняття проводяться окремими групами з одним викладачем на групу, чисельність якої залежить від контингенту та визначена програмою занять: академічна група (12–15 чол.), група спортивних секцій (до 24 чол.), команди (12–16 чол.) [63].

Решта часу виділяється для навчально-тренувальних занять спортсменів (спортивних заходів) і для спортивно-оздоровчих занять населення (надання платних послуг населенню).

Таким чином, загальне (сукупне) завантаження спортивного об'єкта складається з завантаження:

- щодо соціальної роботи (соціальна ефективність роботи спортивної споруди);
- бюджетної діяльності (навчально-тренувальні заняття);
- позабюджетної діяльності.

Соціальна ефективність – ефективність використання спортивного об'єкта (його елемента) при задоволенні потреби професійного та масового спорту у спортивно-оздоровчих, спортивних та спортивно-видовищних послугах [3, 34].

Якісне надання послуг у галузі фізичної культури і спорту має забезпечувати формування здорового способу життя населення, сприяти поліпшенню або відновленню здоров'я, сприяти підняттю життєвого тону населення, відволікання від життєвих труднощів і конфліктів, подолання стресових ситуацій, всебічному розвитку молоді, профілактики правопорушень серед дітей та молоді.

За 2018 рік у спортивних спорудах «Наука» було проведено такі соціальні заходи (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Характеристика соціальної ефективності використання спортивних споруд

	Назва заходу	Дата/Тривалість	Кількість задіяних осіб	Місце проведення
	«День здоров'я»	12.05.14	236	Стадіон «Наука»
	Спортивно-мистецьке свято вшанування кращих спортсменів «Фортуна»	15.05.15	265	Стадіон «Наука»
	Клуб вихідного дня «Мама Прикарпаття»	3 год/ 2 рази на тиждень	18	Спортивний зал №1

Показник соціальної ефективності розраховувався за формулою 3.1.

$$ПСЕ_1 = \frac{НОНП}{ЧРС \cdot НОПЗ} \quad (3.1)$$

де ПСЕ₁ – показник соціальної ефективності;

НОНП – натуральний об'єм наданих послуг (люд.·год.);

ЧРС – час роботи основної спортивної споруди чи приміщення, впродовж якого надавалася послуга (год.);

НОПЗ – нормативна одночасова пропускна здатність спортивної споруди чи приміщення при наданні послуги (люд.).

Таким чином, соціальна ефективність стадіону «Наука» становила 11,0 %. Цей показник є достатньо низьким, якщо не сказати, що в цьому напрямі робота ведеться на низькому рівні.

Розрахунок фактичного завантаження за бюджетною діяльністю проводився з допущенням того, що навчально-тренувальні заняття проводилися в строгій відповідності з навчальними планами (табл. 3.7).

При цьому із загального часу занять, зазначеного у навчальному плані, виключався час на проведення: теоретичних занять; інструкторської та суддівської практики; медичних обстежень, відновлювальних заходів; загальної фізичної підготовки.

Як бачимо, найвище держбюджетне навантаження на спортивні споруди мали лижна база (96,3 %), сектор для стрибків (100,0 %) і місце для штовхальних і металевих вправ (84,0 %). Однак є ряд споруд, які мають низьку фактичну річну завантаженість. Зокрема, це спортивний зал №2 та зал атлетичної гімнастики, де відсоток фактичної завантаженості від нормативної становив відповідно 29,5 % та 35,1 %.

До бюджетної діяльності належить також проведення планових змагань серед студентів згідно річного плану спортивно-масової роботи (додаток А). Протягом досліджуваного періоду фактична річна завантаженість спортивних споруд, яка стосувалася проведення планових змагань, подана в табл. 3.8.

Таблиця 3.7

Показники бюджетної ефективності використання спортивних споруд

Спортивні споруди	Комплектування навчально-тренувальних груп, люд.	Об'єм практичних навчально-тренувальних занять, год	Фактична річна завантаженість за бюджетом (люд.·год)	Нормативна річна завантаженість (люд.·год)	% від нормативної
Спортивний зал №1 (волейбольний, баскетбольний)	134+130+61	54+54+103	20539	47600	43,1%
Спортивний зал №2 (зал для одноборств)	106+84+28	36+54+103	11236	38080	29,5%
Тренувально-навчальний тренажерний зал	103+18	36+52	8352	23800	35,1%
Тренувальний спортивний зал для занять настільним тенісом	130	28	7280	14280	51,0%
Тренувально-спортивний зал для занять гімнастикою («Олімп»)	134+130	54+54	14256	19040	74,9%
Тренувально-спортивний зал для занять футзалом («Олімп»)	106+106+47	30+22+103	10250	28560	35,9%
Футбольне поле (стадіон «Наука»)	106+49+60	54+28+103	13276	26656	49,8%
Бігові доріжки (стадіон «Наука»)	134+130+106+42	26+28+8+103	12298	26208	46,9%
Місце для стрибків (стадіон «Наука»)	134+130+106+42	14+12+6+103	8398	8398	100,0%
Місце для штовхання ядра, метання молота, диску, списа (стадіон «Наука»)	134+130+106+42	14+12+6+103	8398	9996	84,0%
Лижна база (Ворохта)	130	60	15600	16200	96,3%

Таблиця 3.8

Характеристика ефективності використання спортивних споруд у змагальній діяльності

	Назва заходу	Кількість задіяних осіб	Фактична річна завантаженість за бюджетом, люд.·год.	% від нормативної
	Спортивний зал №1 (волейбольний, баскетбольний)	24+96	648	1,36
	Тренувальний спортивний зал для занять настільним тенісом	64+28+24	656	4,59
	Тренувально-спортивний зал («Олімп»)	128	768	4,03
	Всього		2522	

Отже, у навчальному закладі приділялась увага позааудиторній спортивно-оздоровчій роботі. В основному у спортивних гуртках, секціях та групах загально-фізичної підготовки заняття проводяться на громадських засадах.

Характерною особливістю економіки сучасного спорту є його фінансування як державою, так і за рахунок приватних інвесторів, тобто позабюджетна діяльність [16]. Витрати спортивних організацій фінансуються за рахунок трьох основних джерел:

- Безоплатної (спонсорської) допомоги;
- Сум фінансової допомоги з бюджету (бюджетне фінансування);
- Коштів, отриманих від підприємницької діяльності спортивної організації (від здачі майна в оренду, спортивного інвентарю в прокат, від реалізації квитків (абонементів), від проведення реклами та ін.)

У загальному вигляді механізм формування доходів і витрат, пов'язаних з експлуатацією фізкультурно-спортивних споруд, представлений на рис. 3.1.

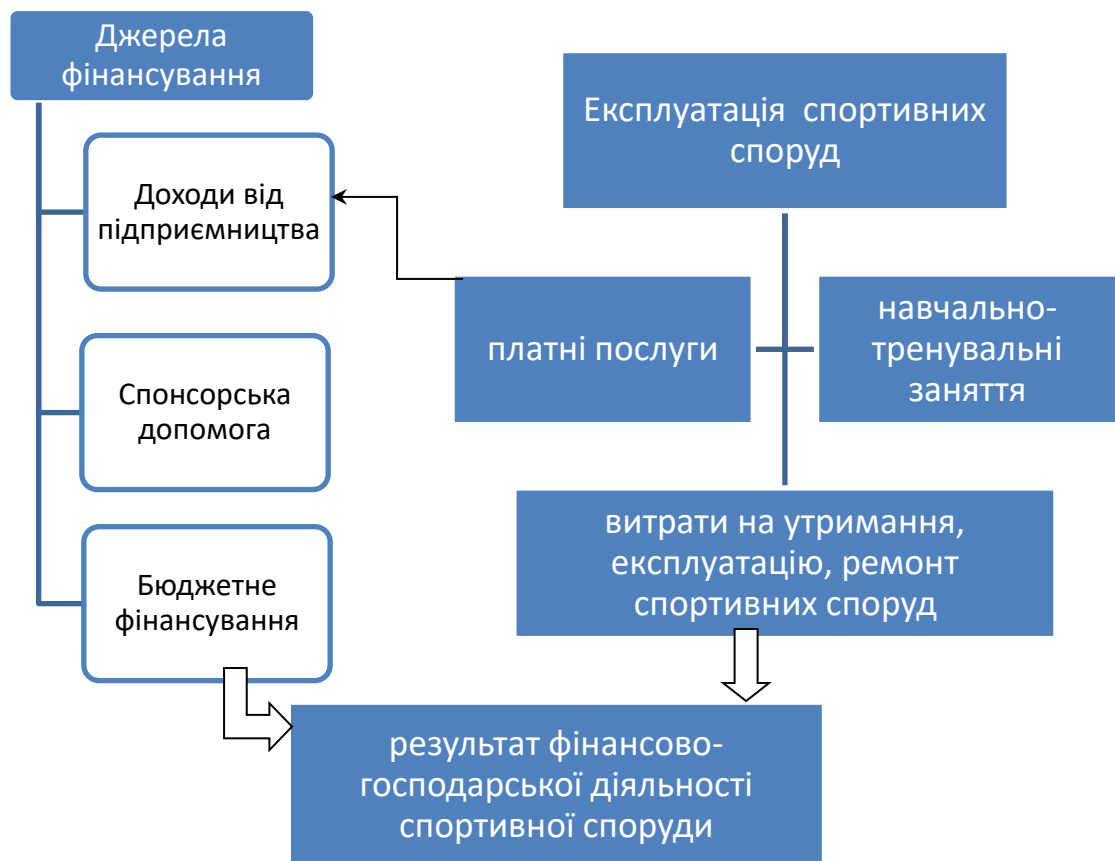

Рис. 3.1. Механізм формування доходів спортивних споруд [42]

При цьому не враховується можливість використання в господарському кругообігу другого за значимістю (після людського капіталу) активу освітньої організації – спортивної споруди. Спектр видів діяльності, що дозволяють залучати спортивні споруди у підприємницьку діяльність з метою отримання доходу, досить широкий і залежить від таких факторів, як стратегія розвитку, форма власності, профіль, сегмент ринку спортивної організації; вид, категорія, потужність споруди.

Відповідно до Загальнодержавного класифікатора ЗКУ 2005–2006 «Види економічної діяльності» надання комунальних, соціальних і персональних послуг відбувається за двома основними напрямками [66]:

1) розділ 92 «Діяльність з організації відпочинку та розваг, культури та спорту», підрозділ 926 «Діяльність у сфері спорту», підклас 9261 «Діяльність спортивних об'єктів»;

2) розділ 93, підрозділ 930 «Надання індивідуальних послуг», підклас 9304 «Фізкультурно-оздоровча діяльність».

Крім цього, спортивні споруди можуть бути здані в оренду іншим організаціям для проведення спортивних, спортивно-видовищних заходів, навчально-тренувальних зборів, виставок, концертів, конференцій і т.д. (Підрозділ 702 «Оренда власного нерухомого майна»). Індивідуальні платні послуги спортивно-оздоровчого характеру орієнтовані на дохід у вигляді грошових надходжень від населення та організацій, що оплачують відвідування цих споруд своїми працівниками або учнями. В обсяг платних послуг фізичної культури і спорту включається сума оплати:

1) квитків на спортивні змагання, свята, спортивно-видовищні заходи, календарні і матчеві зустрічі, що проводяться в спортивних спорудах; вартість абонементів і разових квитків на заняття фізичною культурою і спортом у навчальних групах і командах з видів спорту, клубах оздоровчої спрямованості, загальної фізичної підготовки, здоров'я, загартовування, плавання, оздоровчого бігу і ходьби, атлетичної, ритмічної і лікувальної гімнастики, ходьби на лижах і т.п.;

2) навчання навичкам спорту і розвитку фізичних якостей, послуг з підготовки інструкторів фізичної культури і спорту;

3) користування спортивно-технологічним обладнанням, тренажерами;

4) відвідування населенням занять з фізичної культури і спорту, що проводяться вищими навчальними закладами;

5) абонементів і разових квитків відвідування басейнів, що знаходяться у віданні або оперативному управлінні установ освіти (крім дошкільних і загальноосвітніх установ);

б) користування лижним спуском і підйомниками; послуги провідників і тренерів;

7) короткочасного користування інвентарем, предметами спорту, формою та іншими послугами, що надаються спортивними спорудами відвідувачам (фізіотерапевтичні процедури, масаж, водно-термічні процедури і т. п.).

У 2018 році загальна сума витрат на фізичну культуру та спорт становила 80,1 тис. грн., в тому числі: за кошторисом профкомів 1,9 тис. грн., з фондів організацій навчальних закладів – 12,6 тис. грн., з державного бюджету – 38,6 тис. грн., з місцевого бюджету – 20,6 тис. грн., з позабюджетних надходжень – 4,6 тис. грн., з фонду соціального страхування – 3,7 тис. грн. У тому числі, на спортивні заходи та навчально-тренувальну роботу 26,8 тис. грн., придбання спортивного обладнання та інвентаря – 3,2 тис. грн., на капітальний ремонт спортивних споруд – 7,7 тис. грн., утримання спортивних споруд – 3,6 тис. грн., оренду спортивних споруд – 6,2 тис. грн., заробітну плату – 32,0 тис. грн., інші заходи та послуги – 0,4 тис. грн. [36].

3.4 Оцінка стану роботи фітнес-центрів м.Івано-Франківська

Провідними на ринку оздоровчого фітнесу 2020 року були мережі фітнес-центрів: «Альянс», «Ідеал-Спорт», «KANGOO CLUB IF», «Апельсин», «Sport Line», «Fit Curves"», «InterFit», «Адам і Єва», «Атлет», «Карпати», «S Line», «Інтер Атлетика», «Sport Town», «HAZARD». Слід відзначити, що понад 75% цінова політика ринку фітнес-послуг знаходиться у діапазоні цін від 3 000 до 12 000 грн.

Для аналізу ми обрали ті клуби, дані яких розміщені на їх веб-сайтах, а також, які погодилися надати інформацію. На сайтах представлена інформація про діяльність фітнес-клубів і центрів, напрямки роботи; фітнес-тренерів; актуальні акції та новини, розклад занять та ціни. Характеристика фітнес-клубів щодо видів фітнес-технологій представлена в табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Фітнес-технології, які пропонуються фітнес-клубами
м. Івано-Франківська**

Фітнес-клуби	Вид фітнесу	Кількість філій	Кількість інструкторів	Веб-сайт	Додаткові послуги
Ідеал-Спорт	Тренажерний зал, фітнес-зал, кікбоксинг	1	15	http://idealsport.vidido.info/	Спортивне харчування; фіто-бар; сауна; масаж
Inspire	Фітнес, танці, гімнастика, акробатика, Kangoo Jump	1	6	https://inspire-if.business.site/	Модельна школа; дієтологія; лікувальний масаж; антицелюлітний масаж
KANGOO CLUB IF	Повітряна гімнастика, Скай джампс, стрибки на батуті, стретчинг	1	7	https://www.instagram.com/kangoo_club_if/?hl=en	Пресотерапія. Різні види масажу. Корекція фігури. Тренажер TRX
Апельсин	Аеробік, тренажерний зал	3	11	http://www.apelsyn.if.ua/	
Sport Line	Тренажерний зал, фітнес	1	7		Спортивне харчування
InterFit	Фітнес, йога, крос-фіт, бойові мистецтва, тренажерний зал	1	17	https://www.facebook.com/InterFit.if/	Спортивне харчування
Fit Curves	Фітнес для жінок, зумба, пілатес	1	9	https://fitcurves.org/clubs/page_ivano_frankovsk_457/	Дієтологія
Легіон	Тренажерний зал, фітнес, бокс, тайський бокс, кросфіт, ММА, бразильське джиу джитсу, стретчинг	1	11	https://tel.if.ua/sport-i-fitness/legion-sportivnij-klub/	

Продовження табл. 3.9

Атлет	Фітнес, тренажерний зал	2	8	https://atlet-if-ua.webnode.com.ua/kontaktna-%d1%96nformats%d1%96ya/	
Адам і Єва	Фітнес, тренажерний зал	1	8	https://adam-eva.if.ua/	Масаж, соляна кімната, тейпування, реабілітація після травм
HAZARD	Бойові мистецтва, фітнес, кросфіт, тренажерний зал	1	17	https://www.instagram.com/hazardgym/	
Sport Town	Аеробіка, тренажерний зал	1	12	http://sporttown.com.ua/	SPA-ZONE (турецький хаммам, сауна)
Kango fit	Фітнес, йога, стретчинг, кенгу-джампінг, скай-джампінг на батутах	1	5	https://www.instagram.com/kn_fitness_studio/	Антицелюлітний, лікувальний, оздоровчий, медовий масаж. Електрична сауна.
Інтер Атлетика	Тренажерний зал, кардіозал	1	7	https://findme.in.ua/ua/ivano-frankivsk/company/fitnes-centr-inter-atletika	Спортивне харчування
S Line	Тренажерний зал, фітнес	1	5	https://sline-gym.business.site/	Фінська сауна
Каскад	Зміцнення та оздоровлення організму, корекція фігури, фітнес, фітбол, стретчинг, аеробіка, пілатес, таеквон-до	1	9		
Animal Gym	Тренажерний зал, тайський бокс, тхеквандо, стретчинг	1	7	https://www.instagram.com/animal_gym_if/	

Продовження табл. 3.9

Прайм	Кросфіт, стретчинг, зумба, інтервальні тренування (табата), бразильське джиу-джитсу, грепплінг, йога, програма «Трансформери»	1	14	https://www.instagram.com/primesportclub/	
Форум	Бокс, кікбоксинг, мікс-файт (боротьби), ММА, фітнес	1	9	instagram.com/_sport_fitness_and_boxing	
Карпати	Великий теніс, фітнес	1	5	https://www.facebook.com/tennis.if	
Be Fit	Фітнес, йога, кікбоксинг, тренажерний зал, Zendokai karate, Кроссфіт, гімнастика, стретчинг, Пілатес, «BF перевтілення»	1	9	https://www.instagram.com/befit.if/?hl=uk	Лікувальний масаж, антицелюлітний масаж
Альянс	Фітнес, тренажерний зал, бійцівський зал, фітнес-туризм, «Зміни себе»	5/	49	https://alliance.if.ua/	Антицелюлітний, лікувальний та спортивний масаж; фінська сауна; спортивне харчування
Hammer Gym	Фітнес, крос-фіт, бійцівська зона, тренажерний зал, TRX, йога	1	22	https://www.instagram.com/hammer_gym_kh/?hl=uk	Реабілітаційний центр

Результати аналізу даних свідчать про різноманітність видів фітнес-послуг в усіх клубах, що вимагає фахового фітнес-персоналу. Більше половини клубів (13 з 23) надають супутні послуги для відновлення організму (сауна, масаж, реабілітація тощо). Аналіз сайтів закладів фітнес-індустрії показав, що тільки два центри мають добре розроблений сайт з повною інформацією про тренерів, розклади, правила поведінки, права, обов'язки, заборони, карти членства, акційні абонементи для пенсіонерів і студентів, надання послуг із підготовки тренерів. До таких належать фітнес-клуби «Альянс» та «Апельсин», «Sport Town». Крім того, «Альянс» має школу з підготовки інструкторів групових занять і є навчальним центром для тренерів України за ліцензійною програмою. На сайтах клубів також наявна інформація щодо спортивного одягу, харчування, beauty проєдур та ін. [275, 277].

Всі фітнес-клуби працюють у часовому діапазоні від 8.00 до 22.00, а деякі і до 23.00 год (у робочі дні) та від 9.00 до 20.00 год (у вихідні), що є зручним для вибору часу занять.

Щодо матеріально-технічного забезпечення мережі фітнес-центру «Альянс» (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Матеріально-технічне забезпечення мережі «Альянс»

№	Види послуг	Кількісні характеристики	Особливості обслуговування та обладнання
1	Групові заняття	10 залів	15 видів фітнес-програм
2	Заняття у тренажерному залі	8 залів (3500 м ²)	320 професійних тренажерів (світових марок: «Precor», «Hammer», «TechnoGym»)
3	Дитячий фітнес	3 зали (320 м ²)	2 види занять (дитячий фітнес, підлітковий кросфіт)
4	Додаткові послуги: спапроцедури	4 масажні кабінети, 3 фінських сауни, 3 фітобари	пропарювання, масаж, гідротерапія, апаратна косметологія, послуги перукарів та візажистів

Розглянемо детальніше функціонування фітнес клубів цієї мережі (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Характеристика фітнес-клубів «Альянс» (м. Івано-Франківськ)

Адреса	Площа	Спектр послуг, характеристика обладнання
Вул. Сахарова, 27А	400 м ²	<p>Тренажерний зал: зона силових тренажерів (вантажно-блочні тренажери), кардіозона (2 велотренажери, 4 бігові доріжки, 2 орбітреки, 2 степпери, 1 гребний тренажер)</p> <p>Фітнес-студії: силові класи (Super sculpt, АВТ); класи змішаного формату (Interval training, Circuit training, АВТ&stretching, Bands workout); функціональний тренінг (Functional training з елементами Cross Fit); спеціальні класи «розумне тіло» (Pilates)</p> <p>Фітнес-туризм</p> <p>Програма «Зміни себе за 60 днів»</p> <p>Дитячий фітнес: гімнастика для дітей</p> <p>Спа-зона: масажний кабінет, фітобар</p>
Калинова слобода, Вул. Слобідська 6	380 м ²	<p>Тренажерний зал: зона силових тренажерів (вантажно-блочні тренажери), преміум-зал, кардіозона (2 велотренажери, 3 бігові доріжки, 2 орбітреки, 2 степпери, 1 гребний тренажер)</p> <p>2 фітнес-студії: силові класи (Super sculpt, АВТ); класи змішаного формату (Mix fitness, АВТ&stretching, Stretching, Fitball), спеціальні класи «розумне тіло» (Yoga, Yoga-Lates)</p> <p>Фітнес-туризм</p> <p>Програма «Зміни себе за 60 днів»</p> <p>Дитячий фітнес: гімнастика для дітей, дитяча хореографія</p> <p>Спа-зона: фінська сауна; 1 масажний кабінет, лаунж-зона; фітобар; салон краси; солярій</p>

Продовження табл. 3.11

Вул. Галицька, 145б	760 м ²	<p>Тренажерний зал: зона силових тренажерів (вантажно-блочні тренажери), преміум-зал, кардіозона (4 велотренажери, 5 бігових доріжок, 4 орбітреки, 4 степпери, 2 гребні тренажери)</p> <p>Бійцівський клуб (2 зали): ММА, фрі-файт, тайк-кік бокс/К1, бокс, греплінг, тхеквондо, джиу-джитсу, самооборона для дівчат</p> <p>3 фітнес-зали: <i>силові класи</i> (Super sculpt, ABT); <i>класи змішаного формату</i> (Interval training, Fitball, Mix fitness, Circuit training, ABT&stretching, Bands workout, Power stretching, Body attack, Total body workout, Tabata), <i>аеробні класи координаційної спрямованості</i> (Step, Zumba, Junior Workout); <i>функціональний тренінг</i> (Functional training з елементами Cross Fit, Functional training, HIIT); <i>спеціальні класи «розумне тіло»</i> (Pilates, Pilates +, Yoga, Yoga-Lates, Power Yoga)</p> <p>Фітнес-туризм</p> <p>Програма «Зміни себе за 60 днів»</p> <p>Дитячий фітнес: фрі-файт, бокс, гімнастика для дітей, дитяча хореографія, дитячий фітнес, крос-фіт</p> <p>Спа-зона: фінська сауна; фітобар, 2 масажні кабінети, лаунж-зона</p>
Вул. Надрічна 223	480 м ²	<p>Тренажерний зал: зона силових тренажерів (вантажно-блочні тренажери), преміум-зал, кардіозона (2 велотренажери, 3 бігові доріжки, 2 орбітреки, 2 степпери, 1 гребний тренажер)</p> <p>2 фітнес-зали: <i>силові класи</i> (ABT); <i>класи змішаного формату</i> (Mix fitness, ABT&stretching), <i>аеробні класи координаційної спрямованості</i> (Zumba); <i>функціональний тренінг</i> (Functional training з елементами Cross Fit); <i>спеціальні класи «розумне тіло»</i> (Stretching, Yoga)</p> <p>Фітнес-туризм</p> <p>Програма «Зміни себе за 60 днів»</p> <p>Дитячий фітнес: підлітковий крос-фіт</p> <p>Спа-зона: фінська сауна; фітобар, 1 масажний кабінет</p>

Продовження табл. 3.11

Вул. В.Великого 12В	520 м ²	<p>Тренажерний зал: зона силових тренажерів (вантажно-блочні тренажери), преміум-зал, кардіозона (2 велотренажери, 4 бігові доріжки, 2 орбітреки, 2 степпери, 1 гребний тренажер)</p> <p>1 фітнес-зал: силові класи (Super sculpt, АВТ); класи змішаного формату (Fitball, Mix fitness, Circuit training, АВТ&stretching, Bands workout, Tabata, Power stretching), аеробні класи координаційної спрямованості (Step pro, Zumba); функціональний тренінг (Functional training з елементами Cross Fit, Functional training, НІТ, Dance&sculpt); спеціальні класи «розумне тіло» (Pilates, Pilates +)</p> <p>Фітнес-туризм</p> <p>Програма «Зміни себе за 60 днів»</p> <p>Дитячий фітнес: гімнастика для дітей</p> <p>Спа-зона: фінська сауна; фітобар</p>
---------------------	--------------------	--

Наступним питанням було вивчення питання щодо відвідуваності цих занять. За наданими нам даними у тренажерних залах «Альянсу» проводять 90–125 персональних тренувань щодня. Відвідуваність інших видів фітекс занять представлена у табл. 3.12–3.13.

Таблиця 3.12

**Тижнева відвідуваність клієнтами мережі фітнес-клубів «Альянс»
бійцівського клубу**

Назва виду	Частота занять, разів /тиждень	Наповнюваність групи	% від загальної відвідуваності
ММА	3	12	65
тайк-кік бокс/К1	2	12	10
бокс	6	6	14
бокс 7–12	4	8	-
греплінг	індивідуально		3
тхеквондо	індивідуально		1
джиу-джитсу	індивідуально		3
самооборона для дівчат	2	10–12	4

Таблиця 3.13

**Тижнева відвідуваність клієнтами мережі фітнес-клубів «Альянс»
фітнес-залів**

Назва виду	Частота занять, разів /тиждень	Наповнюваність групи	% від загальної відвідуваності
<i>Силові класи</i>			
Super sculpt	2	12	2,8
АВТ	13	15	14,5
<i>Класи змішаного формату</i>			
Interval training	8	12	8,8
Fitball	1	15	1,0
Mix fitness	26	12	28,2
Circuit training	3	12	5,6
АВТ&stretching	11	15	19,4
Bands workout	2	12	4,7
Power stretching	2	10	5,5
Tabata	2	12	2,5
<i>Аеробні класи координаційної спрямованості</i>			
Step pro	2	10	3,1
Zumba	2	12	2,7
Dance& sculpt	2	10	4,3
<i>Функціональний тренінг</i>			
Functional training з елементами Cross Fit	7	10	8,9
Functional training, HIIT	–	10	4,3
<i>Спеціальні класи «розумне тіло»</i>			
Pilates	5	12	8,5
Stretching	18	12	18,4
Pilates +	5	12	7,3
Yoga (Yoga-Lates, Power Yoga)	6	12	6,1
Програма «Зміни себе за 60 днів»	індивідуально	6	
Фітнес-туризм	за розкладом	15-25	

Як бачимо, у середньому за тиждень усі фітнес-клуби «Альянс» відвідують близько 800–1500 клієнтів, найбільша відвідуваність у 9–10 години та 18–20 години, що, ймовірно, пов'язано з робочим графіком. Найменш відвідуваними є 21–22 години. Слід відзначити високу інтенсивність

навантаження фітнес-тренерів у цьому центрі – у середньому на одного інструктора припадає 16–29 клієнтів.

3.5 Обговорення результатів дослідження

Великий внесок у дослідження проблем управління спортивними організаціями та об'єктами зробили російські автори В.В. Альошин [1–3], Л.В. Арістова [6, 7], В. Г. Ареф'єв, Є. С. Болах [5], М.М. Башкірова, С.І. Гуськов [9], І.Р. Бурлаков, Г.П. Неминуший [10], І.І. Переверзін [54]. У Росії з 2005 року видається журнал «Строительство и эксплуатация спортивных сооружений», на сторінках якого висвітлюються найсучасніші тенденції цього напрямку. Варто відзначити також українські дисертаційні дослідження Ю.І. Довгенько [20, 21], Л.Я. Чеховської [68], Г.М. Путятіної [58], які присвячені програмно-цільовому управлінню матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту, теоретико-методичним основам технології управління персоналом спортивних організацій, організаційним аспектам оптимізації діяльності спортивних шкіл. На жаль, треба зазначити, що в Україні немає праць, присвячених конкретно управлінню спортивними об'єктами. Існують лише дисертаційні дослідження Ю.В. Павлішака [53], О.Г. Михайленко [44], присвячені проблемам управління санаторно-рекреаційними об'єктами. Окремо слід зазначити праці Ю.П. Мічуди, що присвячені аспектам розвитку фізичної культури і спорту в Україні в умовах ринкової економіки [45–49].

У світовій практиці існує декілька форматів організації спортивних об'єктів:

- навчально-тренувальний комплекс – споруда, що призначена для навчально-тренувального процесу (спортивні бази для підготовки спортсменів вищих розрядів).

- спортивно-видовищний комплекс – споруда, яка має спеціально обладнані місця для глядачів, систему безпеки та евакуації (спортивний комплекс, палац спорту).

- спортивно-оздоровчі комплекси – споруди, призначені для проведення спортивно-оздоровчих занять і активного відпочинку населення. Треба зазначити, що спортивно-оздоровчі заняття можуть проводитись у будь-якому спортивному об'єкті, якщо вони не потребують спеціальної підготовки і не загрожують життю та безпеці відвідувачів [33].

Крім того, спортивні заклади можуть бути критими, відкритими або комбінованими [33, 73]. Також додатково виокремлюють типи спортивних споруд залежно від місця їх розташування у населеному пункті і рівня підпорядкування органам влади, підприємствам або іншим закладам. Розглянемо детальніше, які саме проблеми і негативні тенденції виникли останнім часом у галузі функціонування спортивних закладів в Україні:

1) побудовані за часів СРСР спортивні споруди перебувають у незадовільному технічному стані, частина таких споруд руйнується, частина взагалі не функціонує протягом вже декількох років, решта закладів не має коштів для ремонту, модернізації споруди і обладнання, не кажучи вже про реконструкцію. Кількість капітальних спортивних споруд постійно скорочується [33].

2) Переважна більшість діючих спортивних об'єктів працює на засадах, які вважалися цілком прийнятними на момент створення таких закладів. Це означає, що протягом десятків років не змінювалась організаційна структура, система оплати праці, система роботи з персоналом, надання послуг населенню і взагалі набір цих послуг. Це призводить до того, що заклади не отримують прибутку від своєї діяльності, виявляються збитковими, а використовувати ефективно можливості джерел позабюджетного фінансування або не вміють, або не мають права. Між тим ринок спортивних послуг у світі настільки динамічно розвивається протягом останніх десятиліть, що для задоволення потреб населення виникла ціла індустрія, отже ігнорувати ці тенденції вже просто неможливо. Іншими словами, спортивні об'єкти в Україні не застосовують принципи ефективного управління у ринкових умовах і не мають кваліфікованих спеціалістів для їх впровадження. А між тим

заклади, що надають спортивно-оздоровчі послуги, потребують фахівців, які могли б ефективно експлуатувати, управляти та розвивати такі об'єкти (менеджерів спортивних закладів, фахівців з маркетингу, управління персоналом, зв'язків з громадськістю та інших).

3) Не заважаючи на незадовільний стан споруд, попит на їх послуги в Україні стабільно високий. Населення хоче отримувати якісні послуги за доступною ціною в сучасних, комфортних спортивних спорудах. Підтвердженням цього може служити поява протягом останніх років великої кількості комерційних спортивних організацій, що надають спортивно-оздоровчі послуги. Це цілком відповідає сучасним світовим тенденціям розвитку ринку спортивних послуг. Переважно підприємці не будують нових фундаментальних споруд, а використовують сучасні технології. Проте тут виникає наступна тенденція – основною метою таких закладів в Україні є отримання максимального прибутку від комерційної діяльності, що не відповідає соціальним потребам більшості тих, хто хоче займатись. Перш за все це проявляється у ціноутворенні на послуги, що надаються населенню, яке далеке від принципу справедливої ціни і орієнтоване на споживачів із високим і вище середнього рівнем прибутку. Таким чином, незахищені категорії населення позбавлені можливості відвідувати спортивні споруди при комерційних спортивних клубах з у зв'язку з неприйнятно високою вартістю послуг. Звісно, що існує певна система знижок, проте навіть це не робить ці заклади соціально доступними.

Перелічені проблеми виникають в наслідок таких причин як: безгосподарність власника об'єкту, брак дієвих нормативних документів, що регулюють існування та діяльність об'єктів спортивної галузі, а також брак контролю за виконанням вже існуючих постанов та розпоряджень. Більшість існуючих в Україні спортивних споруд знаходяться на балансі державних підприємств, учбових закладів або є комунальною власністю, інакше кажучи – це об'єкти, що отримують дотації з державного або місцевих бюджетів. В 1990-х роках, коли зупинялися державні підприємства і місцева влада не могла

забезпечити населення найбільш необхідними послугами, утримання споруд стало великою статтею витрат з бюджетів. Внаслідок цього багато таких закладів припинило свою діяльність.

Причини виникнення зазначених проблем свідчать про їх глибинний соціально-економічний характер, тому для їх вирішення замало дієвої нормативної бази (якої, до речі, не існує) та фінансування з державного і місцевих бюджетів або грошей спонсорів та інвесторів [36, 51]. В Україні існує велика потреба в сучасних спортивних спорудах, професіоналах, котрі зможуть їх обслуговувати, та, найважливіше, у ефективній системі управління, котра дозволить максимально корисно експлуатувати ці споруди не тільки з економічного боку, але й із соціального також. На наш погляд, проблема полягає не стільки у недостатньому фінансуванні, скільки у підході до організації господарчої діяльності таких об'єктів. Якщо налагодити управління спортивними спорудами можна розраховувати не тільки на окупність, але й досягти рентабельності за рахунок раціоналізації руху інформаційних і фінансових потоків, а також за рахунок точного планування і організації праці. Інакше кажучи, спортивним спорудам усіх форм власності слід долучатись до цивілізованих ринкових відносин і ставитись до своєї діяльності як товару, що користується високим попитом на ринку спортивно-оздоровчих послуг. В усіх розвинених країнах світу ринок спортивних послуг є таким, що динамічно розвивається, і функціонування споруд вже давно перетворилося на прибутковий і соціально-корисний бізнес.

Розглянемо з чого взагалі складається функціонування спортивного об'єкту. Це можна уявити у вигляді п'яти-етапної схеми: 1) побудова економічної моделі, 2) розробка типового проекту будівництва/ реконструкції (за потреби), 3) будівництво/ реконструкція/ модернізація споруди (за потреби), 4) (ре)організація структури управління спортивним об'єктом, 5) стратегія розвитку об'єкту. Це передбачає наступні етапи:

- 1) Визначення головних цілей. Серед них можуть бути: отримання прибутку, розвиток масового спорту, надання послуг професійним

спортсменам, проведення спортивно-розважальних заходів, розвиток певного виду спорту.

2) Аналіз ринку і визначення цільової аудиторії дозволяє дізнатись про уподобання населення, платоспроможний попит, насиченість ринку. Цей етап включає в себе аналіз регіону, споживачів і конкурентів. Аналіз клієнтів відбувається за наступними параметрами: мотивація для занять спортом; частота і час занять; специфіка занять у зимову і літню пору року; налаштування щодо додаткових послуг (і яких саме). Аналіз конкурентів відбувається за характеристиками «ціна/ якість», показниками зручності розташування, рівня сервісу, спектру додаткових послуг, кваліфікації персоналу. Вибір показників залежить від рівня конкуренції в районі, а також сегменту, в якому працює спортивний комплекс (для відвідувачів з низьким рівнем доходу основною перевагою буде ціна, в елітному сегменті – рівень сервісу, комфорт, якість спорядження, ставлення персоналу). Такі дослідження необхідні для розрахунку завантаження, розробки концепції просування і плану маркетингу спортивного об'єкту.

3) Аналіз економічної ефективності складових спортивної споруди, формування варіантів концептуального наповнення об'єкту. Формування концепції спортивного комплексу дозволяє визначити основні параметри організації, напрямок і перелік послуг, які планується надавати: структура бізнесу і його складові (спортивна, спортивно-видовищна, релаксаційна), спеціалізація або надання комплексу послуг. Концепція може передбачати створення елітного центру з великою кількістю додаткових послуг: оздоровчим комплексом, салоном краси, дитячим центром та інше, або виключно спортивного комплексу з достатнім рівнем комфорту.

Таким чином, стане зрозуміло, яким саме повинен бути об'єкт: якого типу потрібна споруда, які групи споживачів будуть відвідувати заклад (спортсмени, діти, люди похилого віку, люди з обмеженими фізичними можливостями, вагітні тощо), яке повинно бути обладнання і устаткування відповідно до потреб клієнтів і вимог державних стандартів, скільки потрібно

персоналу, які послуги надаватимуться і якою буде цінова політика, відповідно – скільки об'єкт потребуватиме інвестицій, коли його діяльність почне окупатись і давати прибуток.

Під час планування варто враховувати, що сучасна фізична культура і спорт мають зовсім інші завдання, ніж двадцять-тридцять років тому, коли будувалася більшість спортивних споруд в УРСР. Сучасний спорт орієнтований не на надзвичайні досягнення і не на масову підготовку боєдатних військових і працездатних трудящих. Рух «Спорт для всіх» набуває все більшої популярності в Україні, тобто концепція спортивної діяльності змінилася – люди бажають займатись спортом для себе, для свого особистого задоволення і розвитку.

Сучасні спортивні об'єкти повинні здійснювати свою діяльність з урахуванням потреб різних соціальних і професійних груп населення, їх інтересів, рівня прибутку і спортивної підготовки [70]. Для цього необхідно удосконалювати соціальні і будівельні стандарти, котрі мусять відповідати міжнародним нормам. Важливим моментом у проектуванні спортивних споруд усіх типів є врахування характеру експлуатації: навчально-тренувальні заняття, проведення змагань у присутності глядачів, загальна фізична підготовка і активний відпочинок, можливе також поєднання декількох напрямків.

Соціально-економічна ефективність спортивних об'єктів повинна проявлятися у наступному: збільшення кількості клієнтів, покращення умов проведення занять для всіх категорій населення, розширення спектру послуг, що надаються клієнтам. Це завдання ускладнюється тією обставиною, що спортивні комплекси, які орієнтовані на проведення спортивних змагань і задоволення потреби населення у заняттях спортом, як правило, є соціальними проектами з доволі довгими термінами окупності і бюджетним фінансуванням.

Враховуючи вітчизняний і закордонний досвід можна стверджувати, що управління спортивним об'єктом є досить складним і комплексним процесом.

Взагалі систему управління спортивним об'єктом можна визначити як методи і засоби, які забезпечують узгоджену, скоординовану діяльність персоналу для досягнення поставлених цілей. Вона складається з таких функціональних підсистем: 1) маркетинг, 2) забезпечення програмами та послугами (основними і додатковими), а також робота з клієнтами, 3) формування бюджету і управління фінансами, 4) управління персоналом, 5) технічне обслуговування споруди, 6) система охорони та безпеки, 7) управління ризиками і розвиток організації.

Висновки до третього розділу

Спортивна база університету складається з власних спортивних споруд, спортивних споруд, які знаходяться у спільному використанні, та орендованих спортивних споруд.

В роботі дана технічна характеристика власних спортивних споруд, визначені пропускна спроможність спортивних споруд, яка залежить як від розмірів спортивних споруд, так і від кількості днів експлуатації та рівня спортивної кваліфікації осіб, які займаються; встановлені нормативні показники кількості спортсменів за видами спорту і режими експлуатації спортивних споруд; визначена фактична річна завантаженість та річна потужність спортивних споруд. Як показали розрахунки, має місце перенавантаження більшості спортивних споруд.

Визначені критерії оцінки стану готовності спортивних об'єктів до надання послуг споживачам відповідно за профілем споруди. Виділено наступні критерії оцінки стану спортивних об'єктів (споруд): інформаційне забезпечення, юридичне забезпечення, доступність об'єкту для широких груп населення, готовність до надання послуг інвалідам, забезпечення безпеки, стан матеріальної бази.

Відповідно до цих критеріїв було оцінено готовність спортивних споруд і приміщень. Можна констатувати, що частина спортивних споруд не відповідає встановленим вимогам, а тому не може надавати навчально-

тренувальні послуги. Найбільше хвилює той факт, що більшість спортивних споруд не мають технічної документації, а саме технічного паспорта спортивної споруди та паспорта готовності спортивної споруди.

Визначили такі показники ефективності використання спортивних споруд як загальне (сукупне) завантаження спортивного об'єкта, яке складається з завантаження щодо соціальної роботи (соціальна ефективність роботи спортивної споруди); бюджетної діяльності (навчально-тренувальні заняття); позабюджетної діяльності.

Соціальна ефективність спортивних споруд, а саме стадіону «Наука» становила 11,0 %. Найвище навантаження на спортивні споруди мали лижна база (96,3 %), сектор для стрибків (100,0 %) і місце для штовхальних і металевих вправ (84,0 %). Однак є ряд споруд, які мають низьку фактичну річну завантаженість. Зокрема, це спортивний зал №2 та зал атлетичної гімнастики, де відсоток фактичної завантаженості від нормативної становив відповідно 29,5 % та 35,1 %.

Визначено фінансове забезпечення функціонування спортивних споруд. Встановлено, що тільки 4,0 % пішло на придбання спортивного обладнання та інвентаря, 9,6 % – на капітальний ремонт спортивних споруд, на утримання спортивних споруд – 4,5%.

Комплексний аналіз результатів опитування дозволяє зробити висновок про те, що однією з основних проблем у розвитку масового фізкультурно-спортивного руху є недостатня інформованість людей про значення спорту для збереження здоров'я і поліпшення якості життя. Для зниження впливу цього бар'єру необхідно проведення постійної та ефективної кампанія в ЗМІ з розвитку іміджу спорту, демонстрації важливості фізичної культури для здорового способу життя і профілактики різних захворювань.

Основними лідерами на ринку оздоровчого фітнесу м. Івано-Франківська є мережі фітнесцентрів «Альянс», «Ідеал-Спорт», «Fit Curves"», «InterFit», «KANGOO CLUB IF», «Апельсин», «Sport Town», «HAZARD», «Sport Line», «Адам і Єва», «Атлет», «Карпати», «S Line», «Інтер Атлетика»,

споживачами яких є більше 32 900 осіб (за даними 2020 року). Досліджено і охарактеризовано діяльність найбільш популярного серед мешканців міста фітнес-клубу «Альянс» (5 клубів).

Встановлено також затребуваність фітнес-персоналу в м.Івано-Франківську, так як навантаження на одного фітнес-інструктора становить 16–29 чоловік, а саме з пілатесу, йоги, танцювальних напрямів, через що кількість груп з цих видів оздоровчого фітнесу є досить малочисельною.

В Україні існує багато нагальних проблем в галузі функціонування спортивних об'єктів. Їх вирішення призведе до таких конкретних результатів як: масове оздоровлення населення, залучення до занять спортом всіх верств населення, соціалізація таких груп населення як, наприклад, люди з обмеженими фізичними можливостями або люди похилого віку, поширення здорового способу життя і укріплення моральних цінностей у суспільстві, залучення талановитих дітей до занять спортом і фізичною культурою і, відповідно, формування майбутнього кадрового резерву спорту вищих досягнень, удосконалення спортивної майстерності спортсменів, збільшення кількості нагород на міжнародних змаганнях, формування цивілізованого ринку спортивних послуг, поновлення роботи спортивних об'єктів у провінційних містах, і відкриття нових об'єктів, що стануть самоокупними і незалежними від бюджетних дотацій.

Ми переконались, що спортивні об'єкти є складними, праце- та енергомісткими закладами, що потребують особливої системи управління, яка б враховувала сучасні тенденції, що виникають на ринку спортивно-оздоровчих послуг, цінності та потреби цільової аудиторії споживачів, і відповідно до них могла б вчасно і якісно коригувати надання послуг і роботу закладу в цілому. Головна соціальна функція підприємництва в сфері масового спорту полягає у створенні сприятливих умов для збереження і зміцнення здоров'я людей, залучення різних груп населення до здорового способу життя. Запорукою комерційного успіху діяльності спортивного об'єкту є чітка концепція, об'єктивна інформація щодо попиту на фізкультурно-оздоровчі

послуги в регіоні, вдале позиціювання, створення конкурентних переваг, ефективні маркетингові заходи. Крім того, детальне планування інвестицій дозволяє точно визначити необхідну суму інвестицій і спланувати окупність спортивного об'єкту.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено системний аналіз державного управління матеріально-технічним забезпеченням фізичної культури і спорту, фінансування, медичного забезпечення галузі, механізмів державного управління господарською діяльністю в галузі, висвітлено сутність кадрових процесів у сфері фізичної культури і спорту. Механізм державного управління розвитком матеріально-технічного, медичного, фінансового, кадрового забезпечення галузі фізичної культури і спорту полягає в комплексному застосуванні правових, організаційних, адміністративних, економічних методів із визначенням цільових та програмних аспектів на етапах стратегічного, тактичного, оперативного управління з метою його поліпшення.

В Україні ще не сформовано необхідну сучасну спортивну інфраструктуру за місцем навчання, проживання, роботи та відпочинку. Будівництво, відродження та реконструкція спортивно-оздоровчих об'єктів – одна із найважливіших суспільних задач, яка може суттєво підняти рівень фізичної культури і спорту.

2. Спортивна база університету складається з власних спортивних споруд, спортивних споруд, які знаходяться у спільному використанні, та орендованих спортивних споруд. У роботі дана технічна характеристика власних спортивних споруд, визначені пропускна спроможність спортивних споруд, яка залежить як від розмірів спортивних споруд, так і від кількості днів експлуатації та рівня спортивної кваліфікації осіб, які займаються; встановлені нормативні показники кількості спортсменів за видами спорту і режими експлуатації спортивних споруд; визначена фактична річна завантаженість та річна потужність спортивних споруд. Як показали розрахунки, має місце перенавантаження більшості спортивних споруд.

3. Визначені критерії оцінки стану готовності спортивних об'єктів до надання послуг споживачам відповідно за профілем споруди. Виділено

наступні критерії оцінки стану спортивних об'єктів (споруд): інформаційне забезпечення, юридичне забезпечення, доступність об'єкту для широких груп населення, готовність до надання послуг інвалідам, забезпечення безпеки, стан матеріальної бази.

Відповідно до цих критеріїв було оцінено готовність спортивних споруд і приміщень ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Можна констатувати, що частина спортивних споруд не відповідає встановленим вимогам, а тому не може надавати навчально-тренувальні та навчально-освітні послуги. Найбільше хвилює той факт, що більшість спортивних споруд не мають технічної документації, а саме технічного паспорта спортивної споруди та паспорта готовності спортивної споруди.

4. Визначили такі показники ефективності використання спортивних споруд як загальне (сукупне) завантаження спортивного об'єкта, яке складається з завантаження щодо соціальної роботи (соціальна ефективність роботи спортивної споруди); бюджетної діяльності (навчально-тренувальні заняття); позабюджетної діяльності.

Соціальна ефективність спортивних споруд м.Івано-Франківська, а саме стадіону «Наука» становила 11,0 %. Найвище держбюджетне навантаження на спортивні споруди мали лижна база (96,3 %), сектор для стрибків (100,0 %) і місце для штовхальних і металевих вправ (84,0 %). Однак є ряд споруд, які мають низьку фактичну річну завантаженість. Зокрема, це спортивний зал №2 (єдиноборства) та зал атлетичної гімнастики, де відсоток фактичної завантаженості від нормативної становив відповідно 29,5 % та 35,1 %.

5. Визначено фінансове забезпечення функціонування спортивних споруд. Встановлено, що тільки 4,0 % пішло на придбання спортивного обладнання та інвентаря, 9,6 % – на капітальний ремонт спортивних споруд, на утримання спортивних споруд – 4,5%.

6. Основними лідерами на ринку оздоровчого фітнесу м. Івано-Франківська є мережі фітнесцентрів «Альянс», «Ідеал-Спорт», «Fit Curves"»,

«InterFit», «KANGOO CLUB IF», «Апельсин», «Sport Town», «HAZARD», «Sport Line», «Адам і Єва», «Атлет», «Карпати», «S Line», «Інтер Атлетика», споживачами яких є більше 32 900 осіб (за даними 2020 року). Досліджено і охарактеризовано діяльність найбільш популярного серед мешканців міста фітнес-клубу «Альянс» (5 клубів).

7. Встановлено також затребуваність фітнес-персоналу в м.Івано-Франківську, так як навантаження на одного фітнес-інструктора становить 16–29 чоловік, а саме з пілатесу, йоги, танцювальних напрямів, через що кількість груп з цих видів оздоровчого фітнесу є досить малочисельною.

Розробка спеціальних масових спортивних заходів, забезпечення в достатній кількості спортивним спорудами, інвентарем та збільшення фінансового забезпечення спорту можуть вирішити всі ці проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажиппо О, Путятіна Г. Діалектичний підхід до структурнофункціонального менеджменту в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності населення. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017; 6(62):7–10.
2. Алешин ВВ, Кузьмичева ЕВ, Переверзин ИИ. Менеджмент зарубежных стадионов и спортивно-оздоровительных центров. М.: Физкультура, образование и наука, 1997. 85 с.
3. Альошина АІ. Організаційні аспекти функціонування фітнесіндустрії Польщі. Молодіжний науковий вісник. 2019; 5(35):
4. Анализ рынка фитнес услуг в России и Украине. Фитнес-аналитика 2 [Интернет]. 2016 [цитировано 2018 Июнь 14]. Доступно: <http://consultingforfitness.ru/analiz-fitness-rynka-rossii-ukrainy/>.
5. Андреева ОВ. Теоретико-методологічні засади рекреаційної діяльності різних груп населення [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2014. 39 с.
6. Ареф'єв ВГ, Болах ЄС. Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання: монографія. Л., 2005. 296 с.
7. Балабанова ЛВ. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: навч. посіб. Київ: Знання; 2005. 185 с.
8. Башкирова ММ, Гуськов СИ. Спортивно-оздоровительные клубы за рубежом. М.: ВНИИФК, 1994. 74 с.
9. Беляк Ю, Грибовська І, Музика Ф, Іваночко В, Чеховська Л. Теоретико-методичні основи оздоровчого фітнесу: навч. посіб. Львів: ЛДУФК; 2018. 208 с.
10. Бурлаков ИР, Неминуций ГП. Специализированные сооружения для водных видов спорта. М.: СпортАкадемПресс, 2002. 286 с.
11. Введення в експлуатацію об'єктів соціальної сфери та окремих виробничих потужностей в Україні за 2015-2020 роки / Офіційний сайт

Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

12. Вареник ОМ. Організаційна взаємодія між суб'єктами спорту для всіх на місцевому рівні [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2014. 19 с.

13. Виступ Голови Державної служби молоді та спорту України Равіля Сафіулліна на III Спортивному конгресі України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://Dsmu.Gov.ua/index/ua/material/8732>.

14. ВСН 62–91 «Проектирование среды жизнедеятельности с учетом потребностей инвалидов и маломобильных групп населения».

15. Гадайчук ДЛ. Результати досліджень з питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами у спорті вищих досягнень. Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. 2004;13:29–39.

16. Галкин ВВ. Экономика спорта и спортивный бизнес. М.: КНОРУС, 2009. 320 с.

17. Гребен И. Обзор сферы услуг Украины 2015 года [Интернет]. 2015 [цитировано 2020 Окт. 18]. Доступно: <http://www.marketing-ua.com/articles.php?articleId=4793/>

18. Дмитренко АЮ, Рябіко ГД, Лях ВМ. Спортивні споруди з тентовими покриттями, що трансформуються. [Електронний доступ]. Режим доступу: / <http://www.rusnauka.com/12KPSN2010/Stroitelsvo/63725.dok.htm>

19. Днепропетровская область. Справочник. Режим доступа: <http://gorod.dp.ua/inf/region/?pageid=94> Заглавие с экрана.

20. Довгенько ЮІ. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.01; Національний ун-т фізичного виховання і спорту України. К., 2006. 19 с.

21. Дослідження ринку фітнес-послуг України 2018 [Интернет]. 2018 [цитовано 2021 Бер. 2]. Доступно: <http://fitnessconnect.com.ua/vkhid>

22. Дорош ВА, Бекмурзина НА, Подервинскас ИВ. Студенческий спорт в Украине. Міністерство освіти і науки України, Комітет з фізичного виховання і спорту МОН України, Державний університет інформатики і штучного інтелекту. Донецьк: Наука і освіта, 2009:48–49.
23. Дутчак М, Малкова А. Актуалізація дослідження проблеми оцінювання якості фітнес-послуг. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017; 3:37– 42.
24. Дутчак М. Створення умов для розвитку плавання пріоритетне завдання реалізації державної політики к сфері фізичної культури і спорту. Спортивний вісник Придніпров'я. 2008;2:4–6.
25. Дутчак МВ, Чеховська ЛЯ. Сучасний стан та перспективи удосконалення діяльності фітнес-персоналу України. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2018;2(32): 70-77.
26. Жданова О, Чеховська Л. Управління сферою фізичного виховання і спорту: навч. посіб. Дрогобич: Коло; 2009. 224 с.
27. Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України у 2020 році / Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
28. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. №3808–ХІІ // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3808-12>.
29. Зыкова В. Маркетинговые исследования «Анализ рынка фитнес услуг в Киеве и Украине» [Интернет]. 2017 [цитировано 2020 Дек. 22]. Доступно: http://fair-biz.com/articles/view_article/107
30. Имас ЕВ, Мичуда ЮП, Ярмолюк ЕВ. Маркетинг в спорте: теория и практика: монография. Киев: Олимпийская литература; 2015. 228 с.
31. Имас ЄВ, Мічуда ЮП. Протиріччя економіки фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах. Економіка та держава. 2008;2:40.
32. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.Rada.gov.ua/laws/show/828-2011-%d1%80>.

33. Когут ИА, Маринич ВЛ. Организационное обеспечение физкультурно-оздоровительной работы со студенческой молодежью во внешкольных учебных заведениях. Физическое воспитание студентов. 2016; 4;12–23.
34. Круцевич Т, Имас Т. Организационное обеспечение реализации физкультурно-оздоровительных услуг в Украине. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2012;2:53–7
35. Ланда БХ. Расчет коэффициента загруженности спортивных сооружений: методические рекомендации. Набережные Челны: Изд. АО «КАМАЗ», 1992. 20 с.
36. Лубышева ЛИ, Пешкова НВ. Анализ развития студенческого спорта: состояние и перспективы. Теория и практика физической культуры. 2014;1:39–41.
37. Лукашук ВІ. Маркетингові практики в індустрії спорту. Український соціум. 2009;3(30):65–71.
38. Мировой рынок фитнеса [Интернет]. 2017 [цитировано 2021 Янв. 11]. Доступно: <http://fitseven.ru/fit-lifestyle/motivatsia/mirovoy-rynok-fitnessa>.
39. Михальчук С. Рынок фитнес-клубов как перспективный украинский бизнес [Интернет]. 2017 [цитировано 2021 Апр. 18]. Доступно: http://procapital.ua/press_center/expert/view/345/
40. МГСН 1.01–98 «Временные нормы и правила проектирования и застройки. (Сводная редакция)».
41. МГСН 4.08–97 «Массовые типы физкультурно-оздоровительных учреждений».
42. Мировой рынок фитнеса [Интернет]. 2017 [цитовано 2021 Янв. 11]. Доступно: <http://fitseven.ru/fit-lifestyle/motivatsia/mirovoy-rynok-fitnessa>.
43. Михайленко ОГ. Маркетингова стратегія розвитку господарських комплексів (на прикладі рекреаційного комплексу): автореф. дис...канд. екон. наук: 08.06.02; Одес. держ. екон. Ун-т. Одеса., 2001. 20 с.
44. Мічуда Ю. Проблеми розвитку підприємництва у сфері спорту для всіх. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2007;1:82–86.

45. Мічуда ЮП. Особливості наукового аналізу сучасного ринку у сфері фізичної культури і спорту. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2001;4:82–86.
46. Мічуда ЮП. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005;1:30–35.
47. Мічуда ЮП. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: закономірності функціонування та розвитку. К.: Олімпійська л-ра, 2007. 215 с.
48. Мічуда ЮП. Фітнес-індустрія в Україні: проблеми та перспективи подальшого розвитку. В: Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2013;2(28)13, с. 77–81.
49. Москаленко Н, Яковенко А. Програмно-нормативні засади фізичного виховання у країнах європейського союзу. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017; 3: 101-8.
50. Орлов АВ, Демеш МН, Макарова ЕА. Профессиональный спорт: государство, менеджмент, право. М.: Издательство «Палеотип», 2008. 231 с.
51. Оценка эффективности использования спортивных объектов. Глава 3 Методика комплексной оценки и анализа эффективности использования спортивных объектов: у кн. Оценка эффективности использования спортивных объектов. 2009. Глава 3: 15–27.
52. Павлішак ЮВ. Економіко-математичне моделювання в управлінні підприємствами санаторно-курортної сфери: автореф. дис... кандидат. екон. наук: 08.03.02; Львів. нац.ун-т ім. І.Франка. Л., 2006. 20 с.
53. Переверзин ИИ. Менеджмент спортивной организации: учеб. пособие. 3–е изд., перераб. и доп. М.: Физическая культура и спорт, 2006. 464 с.
54. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація": Указ Президента України [Інтернет]. 2016 [цитовано 2021 Бер. 23]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>.

55. Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень та резервного спорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лютого 2012 р. // Відомості Верховної Ради. 2012 р;152.
56. Проект Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми "Спортивні споруди України" на 2010–2015 роки. Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/doccatalog/list?currDir=98679> Назва з екрану.
57. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: розпорядження 444 Кабінету Міністрів України [Інтернет]. 2015 [цитовано 2019 Лип 23]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015-p>.
58. Прокопова ЛІ, Чхайло МБ. Основи маркетингу і менеджменту фізкультурно-оздоровчих послуг: навч. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка; 2012. 298 с.
59. Рибчич І. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг в державі. Ефективність державного управління. 2015;42:191–7.
60. Спортивный менеджмент. Принципы и применение. 3–е издание: пер. с англ. / Рассел Хойя, Аарон С.Т. Смит, Мэтью Николсон, Боб Стюарт, Ганс Вестербик. М.: ООО «Издательство «Рид Медиа», 2013. 230 с.
61. Стадник СА, Середа НВ. Маркетинговий аналіз конкурентоспособности фитнес-клубов в городе Харькове. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2016;6(56):120–4
62. Українська фітнес-індустрія: цифри, тенденції, прогнози [Інтернет]. 2016 [цитовано 2021 Трав. 2]. Доступно: <http://fitnessconnect.com.ua/daidzhesty>
63. Україна спортивна в цифрах і коментарях. К.: Держкомспорт України, 2005:181–185.

64. Україна спортивна в цифрах і коментарях. К.: Держкомспорт України, 2008. 142 с.
65. Уловистова Н.В. Трудовые отношения в профессиональном спорте: комментарий юриста. М.: Советский спорт, 2004. 128 с.
66. Хміль ФІ. Управління персоналом: підручник. Київ: Академвидав; 2006. 488 с.
67. Чеховська ЛЯ. Теоретико-методичні основи технології управління персоналом фізкультурних організацій: автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02; Львів. держ. ін.-т фіз. культури. Л., 2001. 18 с.
68. Шаповал ОА. Кадрова політика та шляхи її покращення. Економіка і суспільство. 2017;9:712–5
69. Andreasson J, Johansson T. The new fitness geography: the globalisation of Japanese gym and fitness culture. *Leisure Studies*. 2017; 36(3): 383-394.
70. Bates M. Health fitness management: a comprehensive resource for managing and operating programs and facilities. *Human Kinetics*; 2008. 142 p.
71. García-Fernández J, Bernal-García L, Fernández-Gavira J, Vélez-Colón L. Analysis of existing literature on management and marketing of the fitness centre industry. In: *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*. 2014;36(3):75–91.
72. Maennig W, Zimbalist A. *International Handbook on the Economics of Mega Sporting Events*. Edward Elgar Pub; 2013. 640 p.
73. Westerbeek H, Turner P, Emery P, Green C. *Managing Sport Facilities and Major Events*. Routledge van Leeuwen, 2006. 324 p.